

אילן מורנו, מספר על המסתורין סביב דמותו של בנו **עמנואל מורנו** הי"ד שתמונתו עדיין אסורה לפרסום גם בחלוף עשור למותו

ראיון מיוחד

כל ישראל

מוסף שבת

י"ב בשבט תשע"ו, פרשת בשלח

גאון המידות

ביום שני, לקול בכיות תלמידיו הרבים, השיב הגאון רבי רפאל שמואלביץ זצוק"ל, בנו של מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל את נשמתו ליוצרה • נטפי דמעה אחר מיטתו של ראש הישיבה הנערץ, ממשיך השושלת של זקניו הגדולים - מרן הסבא מסלבודקא זיע"א ומרן הסבא מנובהרדוק זיע"א

מומחה הכשרות הרב יוסי שטיינבוך במדריך מקיף לט"ו בשבט

הטורים השבועיים: ינון פלח | שלמה קוק | הרב בן ציון נורדמן | חנני בלייך | משה ולדר

בין תל אביב לעתניאל

בין עותניאל לתל אביב מפרידים כמה עשרות קילומטרים. לפני שלושה שבועות הגיע נישאת מלחם וירה לעבר יושבי מסעדה הסמוכה לדיזינגוף סנטר ונמלט. ביום ראשון רצח מחבל את דפנה מאיר בפתח ביתה בעותניאל ונמלט. נישאת מילחם נלכד וחוסל כעבור שבוע. רוצחה של דפנה מאיר הי"ד נלכד כעבור יומיים כשכוחות מיוחדים שלפו אותו מהמיטה בביתו.

אלו העובדות היבשות. השאלה – כיצד הגיבו מרבית כלי התקשורת בשתי הסיטואציות. הפיגוע בת"א גרם לחרדה לאומית ולמשרדי חדשות תכופים. העובדה שהמחבל הסתובב חופשי במשך שבוע ימים ועלול היה להוציא לפועל פיגוע נוסף, הדירה שינה מעיניהם של תושבי גוש דן, ובצדק רב.

מאידך, תושבי עותניאל הסתגרו בבתיהם למשך מספר שעות ולאחר מכן, על אף הכאב העצום עם רציחתה של דפנה מאיר הי"ד, החיים חזרו למסלולם.

נכון, קיים הבדל בין מחבל שמסתובב חופשי עם תת מקלע והמודיעין סביב מקום הימצאו – לפחות בימיה הראשונים של החקירה – לט בערפל, לבין צעיר בן 16 חמוש בסכין שחזר להסתתר בכפרו סמוך ליישוב עותניאל.

ובכל-זאת, כאשר מחבל מסתובב חופשי בת"א, מרבית כלי התקשורת חשים כאילו משהו מסתובב להם בתוך הבית ומפר את שלווה היום יום. בעיניהם, זה מצדיק דיווחים שוטפים ועדכונים חיים בכל רגע נתון. אולם כאשר מחבל מסתובב חופשי באזור עותניאל, זה כבר לא ניוו. נו, זה רק עותניאל. שוב המתנחלים האלה עושים צרות. זה הרי מעבר לקו הירוק. זו בכלל אשמתם שבהרו לגור שם.

לפעמים גם התקשורת נוהגת איפה ואיפה. זה לא שנרשמה התעלמות מהפיגוע בעותניאל. משהו ברוח הדברים היה שונה. הפיגוע בתל אביב קיבל הד תקשורתי נרחב יותר מהפיגוע בעותניאל. אולי אין לכך קשר לימין ושמאל, אבל השבוע שוב הוכח שמדינת תל אביב, לפחות חלקה הגדול, מנותקת מהוויה הכלל ישראלית.

שברו שמאלה

ליזי שגיא משמשת בתפקיד מנהלת אגף המידע בארגון "בצלם". היא פעילה גם בקבוצת "מחסום ווטש", ב"קואליציית נשים לשלום" ובארגוני שמאל אחרים. תפיסת עולמה קיצונית גם ביחס לאנשי שמאל.

מעבר לכך שבעבר הצהירה שאינה עומדת בצפירה ביום הזיכרון, דבריה עוררו לא מעט שערוריות. "בפעם הראשונה שלא עמתי בצפירה של יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות איבה", הרגשתי שזה שיא שיאי השיאים בכפירה", אמרה. "נפרדתי מהסמל העיקרי - הנרטיב של חברה שסוגדת למתים ומתעלמת מן החיים".

וזה לא ההתבטאות השעורריתית היחידה שלה שעוררה עליה זעם רב: "ישראל גורמת לזוועות הגדולות של האנושות... ישראל מוכיחה דבקות בערכי הנאציזם. התשובה לשואה היא לא מדינת ישראל כי אם המאבק בגזענות. מדינת ישראל לכשעצמה, דווקא מוכיחה דבקות בערכי הנאציזם

למיניהם: עליונות הגזע, לאומנות, קישור בין עם למדינתו כהכרח קיומי, מדיניות ההפרדה, קשר בין נאמנות לאזרחות, דמוניזציה ל'אחר' ש'מאיים' על הקיום ועוד... אל מול זה, גוזרת ישראל קופונים רבים בעולם, על חשבון השואה".

בהזדמנות אחרת אמרה שגיא: "אז איזה עם אנחנו? אנחנו לא מקימים תאי גזים ומחנות השמדה, אבל אילו היו, כמה אנשים היו מתנגדים לכך בפועל ולא בלב? אנחנו מקימים גטאות... נבחרו ציבור ואנשי דת מסיתים נגד ערבים ואיש אינו סותם להם את הפה... אז גם אנחנו רוצחים, טובחים (ראו עזה לאחרונה), מגרשים, מפרידים במחסומים בין אמה לילדיה, בין בני משפחה... איזה מוסר יש לנו? אין לנו! המוסר שלנו הוא אשליה ותו לא".

הדברים פורסמו לפני זמן רב. מנכ"לית בצלם הגיבה בשעתו ואמרה כי היא אינה מסכימה עם דבריה של שגיא ובכל אופן הדברים נכתבו לפני שגיא החלה את עבודתה בארגון "בצלם". בהמשך, נאלצה שגיא לעזוב את "בצלם" ועברה לעבוד במסגרת "הקרן למגיני זכויות אדם", עמותת בת של ארגון "יש דין".

בעמותה זו מצאה שגיא כר נוח ודרור למחשבותיה. במקום שבו מנכ"לית הקרן מכנה את ישראל "מדינה גזענית ורצחנית" ותומכת בחיסול ישראל וב"סיום הכיבוש מהירדן ליס", אין מקום לפרשנות. לא מדובר בארגון שראשו רואים את טובת ישראל אל מול עיניהם. אלה אנשים שהמירו את הלאומיות שלהם ואת הזהות הישראלית שלהם לפלסטיניות.

שגיא אינה הראשונה בקרב ארגוני השמאל שמעזה להתבטא באופן קיצוני. פרופ' אלון ליאל, הנחשב לאחד מוותיקי הדיפלומטים של ישראל חטא בכך לא מעט פעמים. ליאל כיהן כמנכ"ל משרד החוץ, שגריר ישראל בכמה מדינות, יועצו של אהוד ברק ובתפקידים נוספים. רעיותו, רחל ליאל מכנהת כמנכ"לית השלוחה הישראלית של "הקרן החדשה לישראל". בתו, דפנה, משמשת ככתבת הכנסת של חדשות ערוץ 2.

ב-2015 השתתף פרופ' ליאל בפנייה לממשלת ברזיל בבקשה שלא לאשר את כוונתה של ישראל למנות את דני דיין לתפקיד שגריר ישראל בברזיל. בהרצאה שנתן ליאל לאנשי "שוכרים שתיקה", הוא אמר לאנשי הארגון כי על אף שיש להם לגיטימציה של שני אחוזים בציבור הישראלי, לא ניתן להמתין בשל התרחבות ההתנחלויות ויש לפעול מחוץ לישראל. הוא המליץ לפעילים להפעיל לחץ לחרם בינלאומי שרק הוא יוכל להשפיע על ישראל, כפי שקרה בדרום אפריקה: "אתם ראש החץ שאומר לעולם שהכיבוש הוא בלתי נסבל לנו ובלתי נסבל להם. זה בלתי נסבל לשני העמים, ואז ברגע שתהיה הכרה שזה בלתי נסבל יתחילו להתגלגל דברים". ליאל אף המליץ לפעול להחלטה של מועצת הביטחון של האו"ם שפלסטין תהיה מדינה חברה, מה שיהפוך את ישראל לכובשת של מדינה חברה באו"ם.

בשבוע שעבר חשף העיתון "ידיעות אחרונות" את הקשר בין אלול ליאל ל"שוכרים שתיקה". הדברים שאמר בהרצאה שנשא בפני פעילי הארגון, חושפים טפח מהשקפת עולמו. לא סיום הכיבוש עומד מול עיניו. לא חזרה לגבולות 67 היא משאת נפשו. זו כבר שנאת ישראל שנשמעת מפיו של מי שכהן בשירות הציבורי שנים ארוכות. לא שחברי "שוכרים שתיקה" היו זקוקים

לדבריו של ליאל. חזקה עליהם דבריהם של המנכ"לית לשעבר של הארגון פרופסור נורית פלד אלחנן. "כל התכונות המבחילות שמיחס העולם האנטישמי ליהודים מתקיימות במנהיגי מדינת ישראל". תסלחו לי, אבל לאמירה הזו אין שום קשר לסכסוך הישראלי פלסטיני. אין לכך שום חוט מקשר לוויכוח הפוליטי בישראל בין ימין לשמאל. זוהי אמירה אומללה של אישה אומללה. ולחשוב שמדובר בפרופסורית באוניברסיטה העברית שמפרסמת את מחקריה בעולם במימון האקדמיה הישראלית שנהנית מתקציבי המדינה שהיא עצמה בזה להם ומוציאה את דיבת מנהיגיה רצה.

ואגב, זו לא האמירה החריפה היחידה שיצאה מפיה. לאחר אחד מפיגועי ההתאבדות שבו נרצחה בתה סמדר הי"ד, גילתה הפרופסורית הבנה למעשיהם של המחבלים המתאבדים: "זה הגביר לי את הכעס כנגד שלטון הכיבוש כי מי שאשם ברצח הזה הוא הכיבוש. המתאבדים הם העשבים השוטים. הגידולים הממאירים של הכיבוש", אמרה בראיון.

כמעט בלתי אפשרי להבין את דבריהם של אלון ליאל, פרופ' נורית פלד אלחנן, ליזי שגיא ודומיהם. אלה לא אנשים שטובת ישראל מול עיניהם. טובת הפלסטינים עומדת לנגדם. לנצח הם יצדיקו את הצד הפלסטיני. תמיד ישראל תהיה אשמה. הם לא שופטים את הסיטואציה. הם רק מאשימים. המשמעות היא שהם נקטו צד בסכסוך. זה לא הכיבוש שמדיר שינה מעיניהם. זו השנאה העצמית שמכלה בהם כל חלקה טובה. מי שנלחם בכיבוש אינו מסית נגד בני עמו. מי שמדבר סרה בכני עמו אינו רוצה בטובתם.

ארגוני השמאל הללו שמתהדרים בניקיון כפיהם ממומנים, לפחות בחלקם, ע"י הקרן החדשה לישראל. חלקם, זוכים לסיוע כספי מגופים כדוגמת ה-BDS, באמצעות קרנות אירופאיות הנתמכות ע"י הארגון שחרט על דגלו החרמה של ישראל. הכספים עוברים כמה צינורות עד שמגיעים לידיים ישראליות, בניסיון לטשטש את העקבות.

ועוד לא דיברנו על עזרא נאווי, שסיפורו התפוצץ בשבוע שעבר בקול רעש גדול, כמי שהתגאה בכך שהוא מסגיר לידי הרשות הפלסטינית, תושבים פלסטינאים שהחליטו למכור את אדמתם ליהודים, על אף שברור שעל חלקם ייגזר דין מוות.

בארגוני השמאל בותרים להאשים את הימין, את התקשורת, את הממשלה, את הכיבוש. בקיצור, כולם אשמים. אולי הגיע הזמן, שאלו שבאמת רוצים לנהל כאן וויכוח סביב שאלת גבולות שישים ושבע או סביב סוגיות מדיניות ברות הכרעה, שיבודדו מעליהם אישים וארגונים שעושים שירות לצד השני. כך לא פותרים סכסוך בן מאה שנים. כך מעצימים אותו ועל הדרך מעמיקים את הקיטוב בתוך החברה הישראלית.

ארגונים כדוגמת "בצלם", יש דין, "מחסום ווטש", "קואליציית נשים למען שלום", "שוכרים שתיקה", "הקרן החדשה לישראל" ודומיהם, לא קידמו את השלום במילימטר. מי שתומך בשלום לא מפין שנאה כנגד מדינת ישראל ושולל את קיומה.

אם תרצו, זו אחת הסיבות לכך שמחנה השמאל שכוונה בעבר "מחנה השלום", התכווץ לממדים שאין בכוחו לאיים על אף ממשלת ימין שתוקם,

אם תרצו, זו אחת הסיבות לכך שמחנה השמאל שכוונה בעבר "מחנה השלום", התכווץ לממדים שאין בכוחו לאיים על אף ממשלת ימין שתוקם, בין אם נתניהו בראשה ובין אם יהיה זה מועמד אחר ממחנה הימין

משהו ברוח הדברים היה שונה. הפיגוע בתל אביב קיבל הד תקשורתי נרחב יותר מהפיגוע בעותניאל. קברה של דפנה מאיר הי"ד (צילום: יונתן זינדל, פלאש 90)

בין אם נתניהו בראשה ובין אם יהיה זה מועמד אחר ממחנה הימין.

היוזמה הסעודית

"האתגר הכל-כך חשוב שעומד בפנינו היום, הוא קידום השלום. גם על כך שוחחתי עם הנשיא אובמה, ואני תומך מאוד ברעיון שלום האזורי שהוא מוביל. אני שותף לרצונו של נשיא ארצות-הברית להביא עידן חדש של התפייסות באזורנו. לצורך זה נפגשתי קודם עם מובאק במצרים ועם המלך עבדאללה בירדן, כדי להסתייע במנהיגים אלה במאמץ להרחיק את מעגל השלום סביבנו. אני פונה מכאן למנהיגי מדינות ערב ואומר: בואו ניפגש. בואו נדבר שלום. בואו נעשה שלום. אני מוכן להיפגש עימכם בכל עת. אני מוכן לבוא לדמשק, לריאד, לביירות - לכל מקום. "אני קורא למדינות ערב לשתף פעולה עם הפלסטינים ואיתנו כדי לקדם את השלום הכלכלי. אני רוצה להבהיר: השלום הכלכלי איננו תחליף לשלום המדיני, אבל הוא מרכיב חשוב מאוד בהשגתו. יחד נוכל לקדם פרויקטים שמתגברים על החסרונות של אזורנו, למשל: התפלת מים, או שמנצלים את היתרונות שיש לנו כאן, למשל: ניצול אנרגיית השמש, או ניצול מיקומנו הגיאוגרפי לפרישת צינורות גז או נפט, או קווי תעבורה שמחברים את אפריקה עם אסיה, את אסיה לאירופה. יחד אנחנו נוכל לממש את הישגי היוזמה המרשימים שאני רואה במפרץ הפרסי. זה מדהים את כל העולם, זה מרשים גם אותי. "אני קורא ליזמים המוכשרים של העולם הערבי לבוא להשקיע כאן ולעזור לפלסטינים ולנו להזניק את הכלכלה. יחד נוכל לפתח אזורי תעשייה שייצרו אלפי מקומות עבודה ואתרי תיירות שימשכו מיליונים שיבקשו לצעוד בפעמי ההיסטוריה - בנצרת ובבית-לחם, בחומות יריחו ובחומות ירושלים, לשפת הכנרת ולאחר הצלילה בנהר הירדן. יש כאן פוטנציאל ארכיאולוגי-תיירותי עצום, אם רק נשכיל לשתף פעולה, לפתחו ולנצל

אותו. אני פונה אליכם, שכנינו הפלסטינים, בהנהגת הרשות הפלסטינית: בואו נתחיל משא ומתן מיד, ללא תנאים מוקדמים. ישראל מחויבת להסכמים הבינלאומיים ומצפה מכל הצדדים האחרים למלא את התחייבויותיהם. אנו רוצים לחיות עימכם בשלום ובשכנות טובה. אנו רוצים שהילדים שלנו והילדים שלכם לא יראו עוד מלחמה - שהורים, בנים ואחים לא יידעו עוד את יגון השכול; שילדינו יחלמו על עתיד טוב יותר ויממשו אותו; שאנחנו ואתם נשקיע את מרצנו באתים ובמזמרות ולא בחרבות ובחניתות".

אתם יודעים מי חתום על הטקסט הזה? יצחק רבין? שמעון פרס? אהוד ברק? יוסי ביילין? טעיתם. זהו נאום בר אילן של בנימין נתניהו ב-2009, שבו הצהיר לראשונה על שתי מדינות לשני עמים.

חלפו כמעט שבע שנים מהנאום. שום התקדמות מדינית לא נרשמה. ככל שנוקף הזמן, גם נתניהו יודע שהעולם לא ימתין עבורו זמן רב. ישראל לא יכולה למצוא את עצמה בבידוד מדיני. מי שנשא בשידור חי את נאום בר אילן, מחויב מתי שהוא לפרוע את השטרות.

בתקופה שבה גל טרור יומי גובה את חייהם של ישראלים וממשלת ישראל לא נוקטת צעדים למניעת הטרור, למעט הגברת אכיפה והתמגנות, המצב הנוכחי לא יישאר כך זמן רב.

מאחר וההערכות של מערכת הביטחון הן שסופו של הגל הנוכחי אינו נראה באופק, אזרחי ישראל יתחילו לאבד סבלנות.

לפחות למראית עין, נתניהו מחויב לייצר תהליך מדיני. יוזמות השלום הרבות שנידונו בפורומים שונים במרוצת השנים לא הניבו פרי. כל צד מאשים את הצד השני. אך משום מה, יוזמה אחת, היוזמה הסעודית, לא עמדה למבחן.

בין ישראל לסעודיה קורים משותפים רבים. היטיב להגדיר זאת השבוע ראש המכון למחקרי ביטחון לאומי האלוף במיל' עמוס דילין. "כשמלך סעודיה מתעורר בבוקר וסוקר את האיומים על משטרו, בראש הרשימה הוא מונה את איראן ודאע"ש, בדיוק כמו ראש ממשלת ישראל", טען

ידלין בראיון. "במקביל, בשתי המדינות יש תמיכה ברורה במשטרו של סיס במצרים במאבקו נגד האחים המוסלמים ורצון להביא להחלשת הציר הרדיקלי איראן-סוריה-חזבאללה. מה שמונע את שיתוף הפעולה זה הסוגיה הפלסטינית".

אם היוזמה הסעודית תקרום עור וגידים, ישראל תוכל לקבל לגיטימציה של מדינות ערביות מתונות במאבק נגד הטרור. כאשר ישראל תבנה צעדים בוני אמן אל מול העולם הערבי והמערבי, יהיה לישראל יותר קל להכניס את חמאס וחזבאללה לרשימה אחת עם דאעש ואל-קעידה.

הקדנציה הנוכחית היא אולי ההזדמנות האחרונה של נתניהו להוכיח שתהליך מדיני הוא בראש ובראשונה אינטרס של ישראל. אבל כל עוד ארגונים כדוגמת "שוברים שתיקה" ו"בצלם" ממשיכים במלאכתם, נתניהו יכול להיות רגוע לגבי עתידו הפוליטי, גם אם התהליך המדיני יישאר תקוע בעשר שנים הקרובות. פעילותם של ארגוני השמאל היא הקמפיין הטוב ביותר שנתניהו יכול היה לבקש.

מחיר השבת

יותר מששמרו ישראל על השבת, שמרה השבת על ישראל. קריסתה של רשת "מגה" שנחשבה לרשת קמעונאית ויציבה, היא נורת אזהרה אדומה. בעבר, כאשר בעלי הרשת רכשו את רשת PM:AM והתעקשו על המשך פתיחתה בשבת, היו כמה מידידיו של הבעלים שהתריעו באוזניו: אל תשחק עם השבת. ויסמן המשיך בתכניתו העסקית. הרשת, הכוללת את רשת 'מגה', 'מגה בעיר' ו'יו', עומדת על סף קריסה. ביהמ"ש העניק ביום שני לבעלים ארכה של שלושים יום למצוא קונה. העובדים המתוסכלים השביתו את הרשת ליום אחד כאות מחאה.

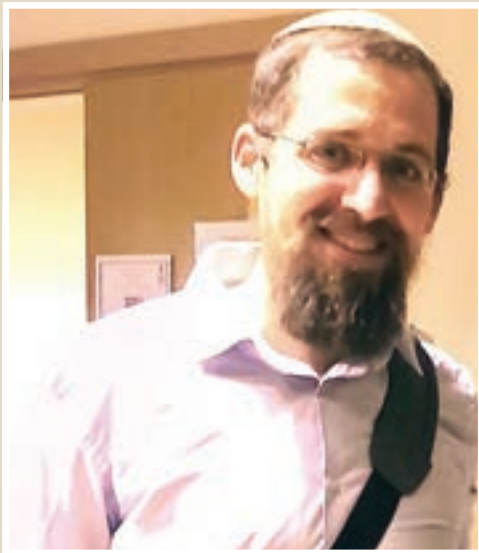
מי שהיה בטוח בכוחו ובעוצמת הרשת שבראשה הוא עומד, הופתע לגלות שליושב במרומים יש דרכים משלו להראות כיצד קריאת תיגר על יום המנוחה השבועי, מורידה השקעות של מאות מיליונים ביגון שאולה.

לפעמים גם
התקשורת
נוהגת איפה
ואיפה. זה
לא שנרשמה
התעלמות
מהפיגוע
בעותניאל.
משהו ברוח
הדברים היה
שונה. הפיגוע
בתל אביב קיבל
הד תקשורתי
נרחב יותר
מהפיגוע
בעותניאל. אולי
אין לכך קשר
לימין ושמאל,
אבל השבוע
שוב הוכח
שמדינת תל
אביב, לפחות
חלקה הגדול,
מנותקת מהוויה
הכלל ישראלית

(צילומים: ארכיון המשפחות, TPS)

המבחר האנושי של הרוגי האינתיפאדה השלישית, מלמד על הערכים המיוחדים של חובשי הכיפות הסרוגות. מימין לשמאל: הרב יעקב ליטמן הי"ד, הלווית דפנה מאיר הי"ד, הרב איתם הנקין הי"ד

הרוגי מלכות

1.

דפנה מאיר הי"ד נרצחה השבוע בפתח ביתה בעתניאל לעיני ילדיה, באכזריות בלתי נתפסת. לאחר פטירתה נחשפה הדמות המיוחדת שלה: מגיל 13 ועד יום נישואיה, גדלה דפנה במשפחה מאמצת. כשפגשה את בעלה, סיכמה איתו תנאי אחד: "לא משנה כמה ילדים יהיו לנו, גם אנחנו נאמץ ילדים חוץ מהילדים שלנו". וכך בחרו, למרות גילם הצעיר, להיות הורים מאמצים. השבוע הותירה דפנה הי"ד ארבעה יתומים ביולוגיים ועוד שני יתומים מאומצים. אבי יתומים יָנָחם בדרך הטובה.

איזה חסד. לא סתם חסד של לתת ליהודי עצה או פרוטה ולהמשיך אל שגרת היום הפרטית, אלא חסד של אמת, 24-7, אצלם, בתוך הבית, לטובת אחרים, על-חשבון הנוחות האישית.

כדאי לשים לב למשפט הסיום בהספד שספד לה בעלה נתן שיחי' בשעת סתימת הגולל על קברה: "דפנה ביקשה להחזיר חסד לעולם. אני מבקש מכל מי שבא לכאן לכבד את זכרה של דפנה, שייקח על עצמו להרים חלק מהאור שנשפך, כדי שהאמת מארץ תצמח. קחו לכם טיפה אמת, שזה יהיה הגלעד הראוי לדפנה ליה' שלנו".

לא נקמה ביקש הבעל השכול, אפילו לא הצהרה מדינית. אפילו כשנשאל מה דעתו על תפיסת המחבל הארורי ימ"ש, השיב נתן: "זהו פרט חסר-משמעות". מה כן ביקש? מידות טובות, ולא סתם מידות, אלא אמת. כי במקום שיש אמת, יש הכל. וואו.

לפני כחודשיים נרצח הרב יעקב ליטמן הי"ד יחד עם בנו נתנאל הי"ד בפיגוע טרור בכביש 60 סמוך לעתניאל, בדרך לשבת כלה של בתו. החתונה נדחתה לאחר ה'שבועה', ובמועד החדש שנקבע, התגלה עם ישראל במלוא עוצמתו ואחדותו. נחשפו גם כוחות-הנפש של הזוג הצעיר, שקידשו שם שמים, וניצלו את המאורע הטראגי להעביר מסרים ערכיים לכלל ישראל. וואו.

חודשיים קודם לכן, בחול-המועד סוכות, נרצחו הרב איתם שמעון הנקין ורעייתו נעמה הי"ד בפיגוע ירי בדרך הביתה, לעיני ילדיהם. לאחר פטירתם, נחשפנו לשתי דמויות יוצאות-דופן. הרב איתם היה תלמיד-חכם, שהספיק בגילו הצעיר

להוציא-לאור כמה וכמה ספרי הלכה. ונעמה, בעבודתה כמעצבת גרפית, בחרה להעביר ערכים נפלאים, בשפה ייחודית. היא ידעה גם לעשות חשבון-נפש בנושא כאוב, ולא יזיק לנו ללמוד ממנה. שעות אחדות לפני שנרצחה, סיפרה לחברותיה על החלטה שקיבלה שבועות אחדים קודם לכן: "עשיתי חשבון נפש לפני יום כיפור והחלטתי להוריד זמן מול המחשב והטלפון כדי להיות יותר זמן עם הילדים". וואו.

"פעם אחר פעם", נכתב השבוע. "הרוגי מלכות שגם בחייהם, מתברר, היו כל-כך מלכתיים".

שוב ושוב אנחנו מתפעלים. איזו איכות אנושית. איזה ערכים. אנשים שקידשו את השם בחייהם ובמותם. ואז מגיע הקול הפנימי שמנסה להסביר: ברור שכך יהיה, הרי הקב"ה לוקח אלי תמיד את הטובים. "דודי ירד לגנו ללקוט שושנים". זה בוודאי נכון, אבל המבחר האנושי של הרוגי האינתיפאדה השלישית, מלמד אותנו דבר או שניים על הערכים המיוחדים של אחינו חובשי הכיפות הסרוגות, על נשיהם וטפם. חבל שאנחנו לומדים להכיר את הצדדים הללו בנסיבות כה טראגיות.

2.

בטח כבר שמעתם: שר הבריאות יעקב ליצמן נבחר לשר המוערך ביותר בישראל. דווקא הוא ?!

ובכן, אתם יכולים לומר עליו הכל: הוא מיושן, הוא פולני, הוא לא מדבר 'ישראלית', הוא לא מתחכך עם המי ומי. הוא בא לעשות את מלאכתו נאמנה. הוא לא מתרגש מהזרקורים ולא מתייפייף בפני אף אחד. הוא היה ונותר חסיד גור אדוק בפנימיותו וגם בחיצוניותו: עם מגבעת תמידית לראשו, משקפי פלסטיק לחוטמו ומכנסיים טחובים בגרביים. הויזען אין די זאקען.

מסתבר, כי העם יודע להעריך 'דוגרי', העם אוהב עקרונות. אישי-הציבור המתייפייפים – גם אם עושים בסופו של יום את עבודתם נאמנה – אהובים רגע פה, רגע שם, אבל בטווח הארוך הם יוצאים קירחים מכאן ומכאן. בעלי-העקרונות, לעומת זאת, יוצרים סביבם קונצנזוס אמיתי של הערכה.

לפני כמה שבועות כתבתי כאן: "יש אנשים שלא צריכים להדליק נר חנוכה על הירח, או להציל את חייו של בדואי

מהנגב, כדי שיוכלו לכתוב עליהם: 'מקדשי שם שמים'. הם מקדשים את השם בכל צעד ושעל. הם משרתים את הציבור כולו נאמנה, באופן מקצועי והגון, המהווה מודל גם לנציגי ציבור שאינם דתיים. זהו קידוש השם אמיתי".

רַב יענק'ל, לך בכוחך זה והושע את מערכת הבריאות הישראלית, הלוקה (עדיין) בבירוקרטיה מדכאת. המלאך רפאל יסייע בעדך, למען חולי עמו ישראל.

3.

ט"ו בשבט מגיע, ראש השנה לאילנות.

מאז זריחת אורו של האר"י הקדוש, רווח בעולם מנהג 'סדר ט"ו בשבט'. הצועדים בעקבותיו רואים באכילת פירות בט"ו בשבט "תיקון גדול בנגלה ובנסתר". ספרי החסידות אשר יסודם בחכמת הקבלה, הבלטו ערכו של היום לציון הקשר עם ארץ-ישראל.

ברוב חצרות האדמו"רים בארץ ובחו"ל, ערכו בט"ו בשבט סעודות 'טישים' ואכלו מפירות ארץ ישראל. כן נאמרו דברי תורה הסובבים בעיקרם על שבחה של ארץ-ישראל ופירותיה. יש וראו את ט"ו בשבט כיום סגולה לרחמים לגאולה וליראת שמים, כיום שבכוחו להשפיע ברכה לכל ימות השנה, ויש אשר התפללו לאתרוג כשר יפה ומהודר.

אלו ואלו הסכימו כי מדובר בראש השנה לאילנות, היום הקובע לעניין תרומות המעשרות ויתר ההלכות התלויות בארץ, ואין אומרים בו 'תחנון'.

לפני כמה שנים, שוחחתי עם אחד מתלמידי מרן בעל 'שבט הלוי' זצ"ל לצורך כתיבת מאמר בנושא ט"ו בשבט. הוא גילה לי כי ברוב השנים לא נהג מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל לסמל את ט"ו בשבט בצעד מיוחד. הוא היה יושב והוגה בתורה כבשאר ימות השנה.

רק בערוב ימיו, החל לערוך מדי שנה מעין 'טיש' בהיכל ישיבתו, ישיבת 'חכמי לובלין' בבני-ברק. אל השולחן הובאו המיטב מפירות ארץ-ישראל.

"דעתו לא השתנתה", הסביר לי התלמיד. "את הטיש התחיל לערוך למען בחורי הישיבה, שבאים כולם מבתי חסידיים ורגילים ל'טיש' ט"ו בשבט. הרב נימק: עדיף שיישארו בט"ו בשבט בישיבה, ולא יחפשו אחר 'טישים' אחרים, והיום יהפוך ל'בין-הזמנים'".

אוי, מי יתן לנו תמורת.

הרב בן ציון נורדמן

"שיהיה לבריאות"

אני חושב שהתכונה של 'לעשות ולא לדבר' היא הא' ב' של שלוחי ציבור. הציבור מצפה מנבחריו לעשות. ואם נבדוק לרגע מהיכן נובעת הפופולאריות של ליצמן, אין לי כל ספק כי המעשים הם אלו שעמדו לו בשעת הסקר

אמר לי השר אלקין שהמאפיין את ליצמן, זו העובדה שלא מעניין אותו מה יכתבו עליו. השר יעקב ליצמן

אני משוכנע שכאשר ד"ר מינה צמח, הסוקרת של ערוץ 2, החליטה לבצע סקר 'מדד פופולאריות' בקרב שרי ישראל, היא לא שיערה מה תהיה התוצאה. הסקר המיוחד בדק מה חושבים אזרחי ישראל על תפקודם של שרי הממשלה מאז נכנסו לתפקידם.

תוצאות הסקר הפתיעו. במקום הראשון, זכה השר הטרי הרב יעקב ליצמן מ'יהדות התורה' המכהן כשר הבריאות. למרות שאין חולק על תפקודו המושלם של ליצמן במשרד הבריאות, תודו שלראות שר חרדי, ועוד ברמותו של ליצמן, בראש הטבלה של ערוץ 2, זהו חזון אחרית הימים.

אז יצאתי לבדוק מה קרה כאן? כיצד השר החרדי, האיש שאפילו עברית לא יודע על בוריה, הגיע למקום כה מכובד במדד הפופולאריות בקרב אזרחי ישראל?

מסתבר שמדד הפופולאריות, בעיני האזרח, אינו מתייחס לנואם המוכשר או לשר הכריזמטי. לציבור הישראלי ישנן אמות מידה אחרות, בהן הוא בוחן את נבחרי הציבור ששלח לממשלת ישראל.

●●●

במה דברים אמורים?

בשבוע שעבר ביום רביעי, נפגשתי עם השר ליצמן, פגישה עניינית בנושא חשוב העומד על הפרק. רוצים לדעת מתי קבעתי את הפגישה? יום קודם, ביום שלישי. השר שמע את נחיצות הדברים, ובתוך יום נקבעה הפגישה. ומדובר בשר בריאות עם לו"ז עמוס במיוחד!

הגעתי לפגישה, בין היתר בהשפעת הסקר המיוחד, שהתפרסם מספר ימים קודם לכן. משאך נכנסתי לחדרו, ניחוח הנוסטלגיה שבה את ליבי. למי שעוד לא יודע, בשורשי אני נצר למשפחת חסידי גור, ומראהו של השר ליצמן, על מגבעתו, מעילו והזקן היורד על פי מידותיו, הזכיר לי במידה מסוימת את סבי ז"ל.

סבי, הרב אליעזר אפרים נורדמן ז"ל, נשלח לפני עשרות בשנים על ידי כ"ק מרן האדמו"ר מגור בעל ה'בית ישראל' זי"ע לראשון לציון. להקים שם את ה'שטיבל' (בית הכנסת) של חסידות 'גור'. לאחר מכן עבר ל'שטיבל' המפורסם ברחוב רבי עקיבא בבני ברק, מול מפעלי 'דובק' שכבר הספיקו להפוך מאז למרכז קניות הומה בלב עיר התורה.

מה שזכור לי בעיקר מסבי, מלבד דמותו המאירה וחכמת החיים שלו, זו מלאכת השתיקה שיצר בעצמו. אולי אלו שאריות משיטת 'קוצק' ואולי זו שיטת חסידות שפיתח לעצמו, אך לא היה דבר שאפיין אותו – יותר מהשתיקה שלו, עד שהיו אמורים עליו שיותר קל להבין אותו כאשר הוא שותק מאשר שהוא מדבר...

אז איך שותקים? עונים ב'כן' ו'לא'; לא נכנסים לוויכוחים והסברים ודיונים; שאלת שאלה? קיבלת תשובה. כילד, זה הפריע לי מאוד, אך ככל שהתבגרתי התחלתי להבין את המהלך ואף חיבבתי אותו בשל כך. אגב, גם אהבת סב לנכדיו הוא היה מפגין בשתיקה. מן אהבה עצורה, השומרת את הרגשות עמוק בפנים. כולנו ידענו שסבא אוהב ודואג, אך לא מעבר לכך.

הניחוח הממכר הזה מרחף בלשכתו של שר הבריאות. אם יש דבר המאפיין את ליצמן, זו השתיקה המפורסמת שלו. ולא שהוא אינו מדבר, אך כפי הכלל שקבעו חז"ל: "אמור מעט ועשה הרבה", ליצמן הוא איש של מעשים. לא של דיבורים! אני חושב שהתכונה של 'לעשות ולא לדבר' היא הא' ב' של שלוחי ציבור. הציבור מצפה מנבחרי לעשות. ואם נבדוק לרגע מהיכן נובעת הפופולאריות של ליצמן, אין לי כל ספק כי המעשים הם אלו שעמדו לו בשעת הסקר. הציבור רוצה לראות מעשים – והוא יודע להעריך את אלו שעושים. פחות

את אלו שרק מדברים.

●●●

בשבוע שעבר הסתיימה סאגת החיפוש אחר המחבל מתל אביב, שהצליח, אם נאמר במילים עדינות, להקפיץ לנו את הלב במשך שבוע שלם. מה שאפיין יותר מכל את השבוע המותח הזה, היה השתיקה הרועמת מצידו של רב ניצב רוני אלשיך, המפכ"ל החדש של משטרת ישראל. אחת ההחלטות שקיבל אלשיך עם כניסתו לתפקיד, היה לבטל את המנהג הנפסד בו יוצאים מפקדים וניצבים למצלמות בעיצומה של חקירה ומברברים את עצמם לדעת. הוא ראה בכך חוסר אחריות, פגיעה בעבודת המשטרה וחוסר מקצועיות. הוא פקד על הצמרת המשטרתית לשתוק, וכך היה. התקשורת לא קיבלה ראיונות, הציבור לא קיבל כל בדל מידע, והמחבל גם הוא נותר ללא מודיעין. התוצאה: המחבל נתפס בתוך שבוע, נורה ונהרג ללא אבדות לכוחותינו.

ובמדינת ישראל, כמו במדינת ישראל, מאוד אוהבים סקרים. יצאה התקשורת לשמוע את דעתו של הציבור מהשתיקה המשטרתית. אתם יכולים לשער שהתקשורת עצמה לא אהבה את השתיקה הזו, שהותירה להם שעות שידור רבות בלא בדל מידע. ומה מסתבר? שהציבור אהב את השקט. 97 אחוזים מהציבור במדינת ישראל הסכימו עם המפכ"ל שלא לשתף במה שקורה ולהתרכז במה שקורה בשטח. מזכיר לכם משהו?

●●●

בפרשת השבוע, פרשת בשלח, מספרת התורה על הנס הפלאי של קריעת ים סוף. עומדים בני ישראל בפני מצב בלתי אפשרי: המצרים רודפים אחריהם, מסביבם מדבר ומולם ים-

סוף. לכאורה, אין מוצא. המצב אבוד. ומה עושים יהודים כשנוחתת עליהם צרה? מתחילים להתפלל.

אם נתבונן, נגלה שתשובתו של הקב"ה למשה רבינו תמוהה. הקב"ה אומר למשה, "נִיְאָמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּעֲשֶׂק אֵלַי דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְעוּ". לכאורה, זה לא מובן בעליל, וכי מה יהודי צריך לעשות כשמגיעה עליו צרה? לא לצעוק? התשובה היא, שיש מצבים שבהם התפילה מיותרת. וכפי שרש"י אומר: "למדנו שהיה משה עומד ומתפלל. אמר לו הקב"ה: לא עת עתה להאריך בתפלה שישראל נתונים בצרה". במצבים שכאלו צריך לעשות – ולא לדבר!

בכלל, בכל שטח בתחומי החיים, אנו צריכים לזכור שהעיקר זה המעשה – ולא הדיבור.

אם ניקח זאת לשדה החינוך, כאשר ילד יודע כי הוריו אינם 'רק' מדברים / מאיימים / מזהירים, אלא שמאחורי הדיבור עומדת מחשבה ופעולה, הילד יהיה מחונך. בבית הספר 'מדעים ויהדות' יודעים התלמידים שאני לעולם לא מאיים! פעם אחת, בראשית השנה, אני אומר לילדים את כללי ההתנהגות, ומני אז, אנחנו פועלים. פעמים מותר לגעור, להעיר, אך באופן כללי תלמיד יודע, שכאשר הוא עושה מעשה לא ראוי – הוא נענש. את שלב הדיבורים אנו משתדלים לסיים כמה שיותר מהר.

●●●

וליצמן אחרון. כשהייתי בכנסת, פגשתי את השר זאב אלקין. שאלתי אותו כיצד הוא מסביר את הסקר שבו קיבל ליצמן את המקום הראשון. ענה לי אלקין שהמאפיין את ליצמן, זו העובדה שלא מעניין אותו מה יכתבו עליו. הוא פשוט לא מתעסק בזה. זה למקרה וחשבתם שהוא הזמין את הטור הזה. שבת שלום ומבורך!

הניחוח הממכר הזה מרחף בלשכתו של שר הבריאות. אם יש דבר המאפיין את ליצמן, זו השתיקה המפורסמת שלו. ולא שהוא אינו מדבר, אך כפי הכלל שקבעו חז"ל: "אמור מעט ועשה הרבה", ליצמן הוא איש של מעשים. לא של דיבורים!

המלאכה רפאל

במשך שנים הזדכך
ראש הישיבה
בייסורים קשים ומרים
ועל אף על אף שגופו
היה מרוסק ממחלות,
מכאובים וטיפולים
קשים, רוחו נותרה
איתנה בהמשך הרבצת
התורה שהייתה משוש
חיו • ביום שני, לקול
בכיות תלמידיו הרבים,
השיב הגאון רבי רפאל
שמואלביץ זצוק"ל,
בנו של מרן הגר"ח
שמואלביץ זצוק"ל את
נשמתו ליוצרה • נטפי
דמעה אחר מיטתו של
ראש הישיבה הנערץ,
ממשיך השושלת של
סבותיו הגדולים – מרן
הסבא מסלבודקא
זיע"א ומרן הסבא
מנובהרדוק זיע"א

שבתאי פוגל

בל כבד ירד ביום שני על עולם התורה והישיבות בהגיע הבשורה
הקשה והמרה על הסתלקותו של הגאון רבי רפאל שמואלביץ
זצוק"ל ראש ישיבת מיר בעיה"ק ירושלים, שנשמתו עלתה בסערה
השמימה לאחר שנים רבות בהן עמל על התורה מתוך ייסורי גוף
ונפש, עד שביום שני השיב את נשמתו לבוראה למגינת אלפי
תלמידיו והמוני בית ישראל.

תורה תורה חגרי שק בהסתלקותו של אחד מגדולי חשובי ראשי
הישיבות שלא היו לו בעולמו אלא ד' אמות של תורה ויראת שמים ובאהבתה שגה
תמיד. הגאון המופלא שזכה להעמיד לגיונות של תלמידים בכל כנפי תבל, ובהם ראשי
ישיבות רבנים ומרביצי תורה לאלפים.

בשנת תשס"ט חלה ונפל למשכב ולאחר שנתיים הוכה בכפלים לאחר שלקה במחלה
נוספת רח"ל, אך הוא נלחם כארי להמשיך בעבודת הקודש בלימוד והרבצת התורה,
לאחר ניסוי ראשוני של טיפול חדשני במחלתו חזר בחסדי שמים לבריאותו אך לא
התרפא ממחלתו לגמרי. רבים ראו בכך נס שמימי שממצב של כמעט שיתוק חזר לחיים
כמעט תקינים.

לאחר שעבר לדור לצד הישיבה, המשיך כמנהגו להתפלל ולמסור שיעוריו כהרגלו
בישיבה מתוך מסירות נפש עצומה. בתקופה זו נתגלו בו כוחות בלתי אנושיים כאשר
התמסר כולו לאהבת התורה שהיתה טבועה בדמו כל ימיו, והיא שהשיבה לו את רוחו
ועמדה לו לימין לשרוד ייסורי גוף קשים ומרים.

בשנת תשע"ב בחודש אלול מסר את ה'שיעור כללי' האחרון שלו לפני אלפי תלמידיו
בישיבה. ובמהלך שהותו בארה"ב עבור טיפול למחלתו ביקר בישיבת גבוהה דליקווד
שם מסר שיעור כללי לשמחת בני הישיבה וראשיה. אך לא ארך זמן ושוב נפל למשכב.
בימים האחרונים הידרדר מצבו והוא אושפז ב'שערי צדק', שם חלה הרעה במצבו
והוא השיב את נשמתו ליוצרה, כשסמוך למיטתו נמצאים בני המשפחה שזעקו את
פסוקי הווידוי וייחוד הבורא, ונשמתו הזכה והמזוככת עלתה למקום שכולו טוב,
במעמד עשרות רבות מתלמידיו ובני המשפחה שביכו את האבידה הגדולה והקשה.
מסע הלווייתו יצא ביום שלישי בשעה 11:30 לפנה"צ מהיכל ישיבת מיר להר
המנוחות, שם נטמן סמוך ונראה לאביו הגדול מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל.

מתולדותיו של ראש הישיבה

עריסתו של ראש הישיבה הוצבה בעיירה מיר שבבלרוס ביום ב' חשון תרח"צ
בבית אביו מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל ראש ישיבת מיר. היה נכד לשניים
ממאורות עולם המוסר, מצד אביו היה נצר למרן הגה"צ רבי נתן צבי פינקל הסבא
מסלבודקא, ומצד אמו היה נין ונכד של מרן הגה"צ רבי יוסף יוזל הורוביץ – הסבא
מנובהרדוק.

בבית הגדול הזה החל את צעדיו הראשונים בחייו עלי אדמות. אך מלאו לו שנתיים
גלה יחד עם אביו ובית משפחתו למסע הארוך והנודע בתולדות ישיבת מיר על פני ערי
המדינות עד הגיעם אל העיר שנחאי שבסין.

ב'גלות שנחאי' שהה הילד בצל אביו הגאון רבי חיים שמילא את מקום חותנו,
הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל, שהספיק לעלות לארה"ק בשנת ת"ש, ושימש

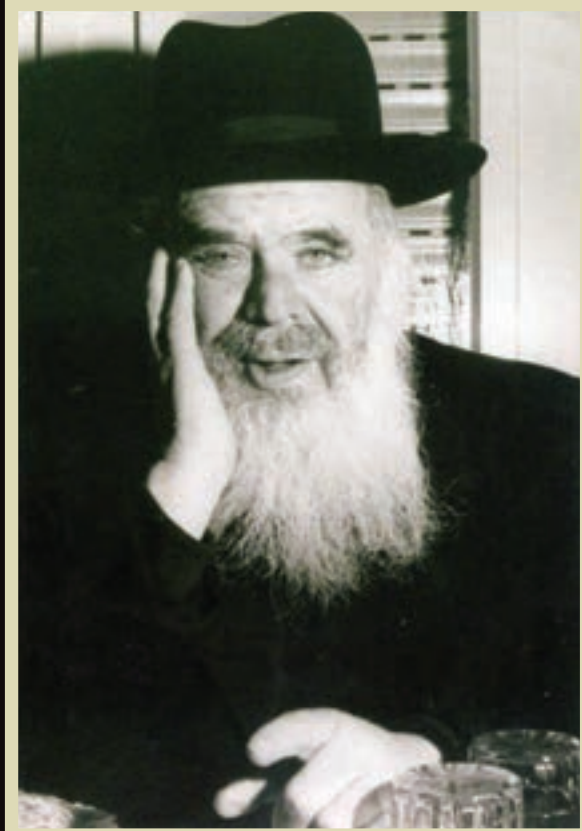

בנטיילת ארבעת המינים

הגר"ר שמואלביץ עם גיסו יבדלח"א הגר"י אזרחי

אביו מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל

כר"מ בשיעור א' בישיבת חברון, תחילה מסר בפני הבחורים רק 'חבורות' מפלפולי אורייטא, וכתום שנה מאז החל למסור שיעורים יומיים לפני תלמידיו בחורי ישיבת חברון בשיעור א' כשבשיעור המקביל משמש לצדו הר"מ הגאון רבי מרדכי חברוני זצ"ל מר"י חברון.

יש לציין, כי בין תלמידיו באותה תקופה בישיבת חברון נמנו תלמידים מופלגים רבים ביניהם בולט אחד המיוחד שבהם הגאון רבי דוד כהן שליט"א, כיום ראש ישיבת חברון, שרבות שוחח עמו בדברי תורה בלימוד ובפלפולי אורייטא ואף מחזיקו בתואר 'רבו המובהק'. בנוסף לכך התבטא פעם הגר"ד שליט"א כי הוא זה שהעמידו בקרן אורה.

בישיבת חברון זכה לשוחח רבות בלימוד עם ראשי הישיבה מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא והגאון רבי אברהם פרבשטיין – חותנו וחמיו של חותנו. יחד שחו עמוקות בלב ים התורה, משוטטים בכל רחבי התורה עד שהדברים היו שמחים ומאירים כנתינתם מסיני.

משך תריסר שנים שימש כר"מ ומגיד שיעור בישיבת חברון. במשך השנים הללו הוצע לו לשמש כראש ישיבת 'קול יעקב'. הצעה זו הגיע אליו ע"י המייסד וראש הישיבה הגאון רבי יהודה עדס שליט"א שביקש ממנו לבוא ולשמש כראש הישיבה.

היה זה לאחר שהתפעל ממנו בשנים עברו עת שהו בהיותם בחורים צעירים בתקופת בין הזמנים באחת הערים בארץ. היה שם אחד שלא דיבר בלשון נקיה ולכן הוא פשוט קם והלך כאות מחאה ואמר שתופעה כזאת הוא פשוט אינו אוהב בלשון המעטה ולכן עזב את המקום ללא שוב.

הגר"י עדס שנכח לראות עובדה זו מאוד התפעל מגדלותו של רעהו וברבות הימים החליט להציע לו את התמנות ראשות הישיבה של 'קול יעקב'. השמועה על ההצעה שהוצעה לו הגיעה לבית אביו שניסה לומר לגר"י עדס שלא משתלם לו המינוי כי לא יוותר לו תפקיד שימושי אם בנו יתמנה לראש הישיבה כי הוא יכבוש מיד את לבם של תלמידי הישיבה. אך הגר"י עדס התעקש ובכל זאת חפץ ביקרו שיבוא לכהן פאר בראשות

הישיבה, אך הוא סירב בכל תוקף לכך והסכים רק לשמש כר"מ ומגיד שיעור. כך זכתה ישיבת 'קול יעקב' שהוא יכהן פאר כר"מ בכיר בישיבתה. בתקופה זו שלא ארכה יותר משנה שימש במקביל בכפל תפקידים, הן כר"מ בישיבת חברון והן כר"מ בישיבת קול יעקב של הגר"י עדס.

לאחר הסתלקותו של אביו הגאון רבי חיים זצ"ל בג' טבת תשל"ט הוא עזב את ישיבת חברון וחזר ללמוד בישיבת מיר.

את תחילת דרכו שם החל במסירת 'חבורות' שבועיות, וברבות הימים החל למסור אף שיעורים יומיים. מאותה תקופה ועד השנים האחרונות הרביץ תורה לעדרים והמוני תלמידי ישיבת מיר ואברכי הכוללים של הישיבה שאבו מימי תורתו ושמעו את שיעוריו הנפלאים בכל סוגיות הש"ס שנאמרו בהסברה נפלאה ובעמקות גדולה.

ראש הישיבה לקבוע אתו שיעור בכל יום. חמש שעות רצופות למדו בכל יום, ויחדיו נסקו אל על בעמקות ועיון בנדבכי הסוגיות השונות שבש"ס.

בהיותו כבן 20 סיכם אתו סבו רבי אליעזר יהודה כי מעתה ואילך מדי שבוע ושבוע יחל להרצות בפניו שתי 'מערכות' של חידושי תורה ופלפולים בלימוד.

נוהג זה, סיפר לימים, דרבן אותו עד למאוד למשך כל ימות השבוע בהם הכין את עצמו לאותם רגעים נעלים בהם ישב בחדר סבו שעל יד הישיבה וירצה בפניו את ה'מערכות' של החידו"ת שהעלה ברוב גייעה בסוגיות הש"ס העמוקות מיני ים.

בשחר נעוריו

בהגיעו לפרקו לאחר 12 שנות לימוד בישיבה הגדולה בא בבית הנישואין עם נוות ביתו הרבנית החשובה תחי', בתו של הגאון רבי אברהם פרבשטיין זצ"ל ראש ישיבת חברון חתנו של מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון. מי שהחליטו על השידוך הזה היו הסבים הדגולים ראשי ישיבות מיר וחברון: הגאון רבי אליעזר יהודה והגאון רבי יחזקאל. סבה של הכלה, רבי יחזקאל, אמר לה כי 'רפאל' כזה כמו החתן שלה לא קיים בעולם.

גם לאחר חתונתו המשיך ללמוד עם אביו בצוותא, ומעתה ואילך המיקום של הלימוד היה בביתו של האב כך הצעיר שזה עתה לא מכבר נישא, ברח' קב ונקי בשכונת מקור ברוך בירושלים.

כתלי הבית ספגו את קול המיית הגיית התורה של האב והבן. בחלל האוויר נישא קולם של ענני התורה שיחדיו צללו לתוך עמקי המים אין מים אלא תורה, ולא היה להם בעולמם אלא ד' אמות של תורה והלכה.

סדר הלימוד שם היה שהוא למד קטע מסוגיית הגמרא ואביו החל לדלות מזיכרונו החד את כל דברי המפרשים הנסובים על הסוגיה הנוכחית, מיד לאחר מכן החל לדלות עוד ממיטב זכרונו את כל דברי השו"ע ונושאי כליו עד לפסיקה ההלכתית הברורה.

במשך זמן כביר זה הספיקו ללמוד בעיון ובעמקות מסכתות רבות מסדר הש"ס, ואת כל דברי המפרשים ופוסקי ההלכה שיצאו מפי אביו העלה הוא על הכתב עד שהתמלאו לו חבילות רבות של מחברות מלאות בחידו"ת של אביו זצ"ל ראש הישיבה. הוא ראה באביו כמי ששימש לו כרבו המובהק בתורה, לאחר שעמלו יחדיו ימים ולילות משך רבות בשנים בהם זכה לצקת מים מאור תורתו של אביו הגדול.

מרביץ תורה

תקופה קצרה לאחר נישואיו נקרא אחר כבוד לשמש

כראש הישיבה.

הישיבה באותה עת שכנה ברובע היפני 'הונקיו' בו שכן הגטו בעיר, ואביו ומשפחתו התגוררו באחד הרובעים האחרים שבעיר הנמל הגדולה.

באזור זה היתה קיימת קהילה יהודית מתושבי העיר, ואביו שכר לו את אחד מאנשי הקהילה שילמד עמו תורה. לאחר כשש שנים בגלות, בהיותו בגיל 8 יצאה משפחת בית אביו מהגולה שבשנחאי ונסעה לארה"ב שם המשיך אביו בעבודת הקודש של הרבצת התורה בפני התלמידים.

סבו הגאון רבי אליעזר יהודה הגיע כאמור לארץ ישראל כבר בראשית המלחמה, וממנה פעל בכל העת עבור הצלת בני ישיבתו, כאשר במקביל החל בהקמת ישיבת מיר בארץ ישראל עוד במהלך ימי המלחמה, בשנת תש"ד.

בעוד זקנו רבי אליעזר יהודה עלה והשתקע בארץ הקודש, הרי שאביו יחד עם משפחתו התגוררו תחילה בארה"ב. תקופה לא ארוכה שהו שם בארה"ב, ובשנת תש"ח, זמן מועט לפני פרוץ המלחמה טרם הקמת המדינה עלו להשתקע אף הם בארץ הקודש. הם התיישבו בעיר הקודש ירושלים, ואביו שלח אותו ללמוד בת"ת 'בנה'. בבית תלמוד זה למד כשלוש שנים.

שוקד על התורה

ניחן בכשרונות עילויים וכבר בהיותו ילד צעיר, עוד לפני היותו בר מצוה, נכנס ללמוד בישיבת מיר המעטירה שעמדה בראשות זקנו ואביו הגאונים האדירים בתורה. היה זה מחזה פלאי לראות ילד לפני גיל בר מצוה נכנס ללמוד בישיבה גדולה בה הוגים בחורים מבוגרים למדנים ועילויים בתורה. הכל הכירו בעילוי צעיר זה כי עדיו לגדולות נוצר וכי נער צעיר זה עתיד להזהיר בני ישראל מתורתו.

בתקופה זו זכה לצקת מים על ידי זקנו ראש ישיבת מיר המעטירה מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל בלימוד דרכי וקנייני התורה. סבו זה דאג לו אישית בתקופה זו ובין היתר סידר לו מספר חברותות ממיטב למדני הישיבה שהחלו ללמוד עם הנער הצעיר בצוותא חדא ובריתחא דאורייתא כדרכם של בני תורה. בין היתר למד בצוותא חדא עם הגאון רבי שלמה פישר שליט"א שאף התבטא ברבות הימים גדולות ונצורות על גאונותו המפליאה ובקיאיותו של רעהו מנעוריו.

בתקופת לימודיו בישיבה הקדושה עשה חיל בלימודיו ועלה ונתעלה במעלות רמות בעיון ובבקיאיות בכל מסכתות הש"ס.

החל מבוקרו של יום ראשון ועד צאת השבת התייגע ללא לאות בסוגיות הגמרא. שקידתו הנדירה הפליאה את עין רואיו שהעידו בו כי עתיד זה להיות שזור כחוט השני בשושלת מרנן ראשי הישיבה בהמשכת חיזוק מפעלי התורה הכבירים של ישיבת מיר.

לאחר כשמונה שנות לימוד רצופים בישיבה החל אביו

(התמונות באדיבות ארכיון JDN)

בתקופת לימודיו בישיבה

בצעירותו

איש האשכולות

כאמור, היה זהיר מאוד בניצול הזמן עד שכל עתותיו היו מוקדשים אך ורק ללימוד התורה. והמעשה דלהלן יעיד על כך כאלף עדים: היתה זאת נסיעה מיוחדת לארה"ב שערך לרגל חתונה של אחד מתלמידיו הקרובים אליו. הוא הרגיש חובה להביע את הערכתו לתלמיד ולהשתתף בשמחתו, אך מנגד לא רצה לבטל תורה עבור כך. הוא טיכס עצה והחליט לנסוע הלוך ושוב ללא שהיה כלשהי, וממחשבה למעשה, הוא הזמין כרטיס טיסה הלוך חזור ונסע להשתתף בחתונה ושהה במקום כ-10 שעות בלבד וחזר מיד שוב לארץ ישראל. וגם בשעות אלו המשיך בלימוד וניצול הזמן כל רגע.

גדול היה בהרבעת התורה. במסירות עילאית הרצה 'חבורות' ושיעורים יומיים בפני אלפי תלמידי ישיבות מיר כמו גם לפני אלפי אברכי הכוללים הפזורים על פני רחובות ירושלים. מדי יום היה מוסר את שיעוריו במתיקות נפלאה ובהסברה ישרה מאין כמוה. היה מקיף את הנושא עליו נסובה הסוגיה של הגמרא ומביא את כל דברי הראשונים והאחרונים ואת כל שאר המפרשים המבארים את הסוגיה עד תומה.

שומעי לקחו מצאו את עצמם לאחר השיעור עם סוגיה ברורה ביד וסיפוק רב ניכר לעיניהם מגודל בהירות השיעור. מלבד כל המפרשים שהיה פורשם לפני תלמידיו כמפה צהורה נקט בשיטה של 'אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא' ולאחר הרצאת דברי

המפרשים היה מעלה את דברי השו"ע ונושאי כליו עד שפסק ההלכה בנושא הסוגיה היה מתברר כדת וכדין.

כה היה דרכו בקנין התורה, לומד כל ענין לעמקו ולרוחבו עד שהדברים מתבהרים ומאירים כרקיע השמים. מלבד עיסוקיו הרבים בהרבעת התורה במסירות השיעורים הרבים על פני היכלי התורה של ישיבות מיר בארץ הקודש היה לו תפקיד נוסף בקנייני התורה שלו, ושימש כחבר נכבד במכון המערכת של ה'אנציקלופדיה התלמודית' בה היה כותב ומסכם מערכות שלימות של נושאים מגוונים בהלכות ודיני התורה, החל מביאור הסוגיה המדוברת ועד לפסיקת ההלכה הברורה.

משך תקופה נכבדה שימש אף כראש המערכת בה היה מופקד על כל עבודת הקודש של חבר תלמידי החכמים חברי המערכת הנכבדים. ברוב גאונותו ובקיאותו בתורה הצליח לרכז את כל הסוגיות והנושאים ולהעלות אותם על הכתב בהרצאת הדברים בצורה שהדהימה את כל הלומדים המעיינים בספרי האנציקלופדיה.

מסכת מידות

מידותיו התרומיות היו לשם דבר. מעולם לא פגע ביצור אנוש ובכל שנות חייו ברח מכל נדנוד של כבוד. היה זה לאחר שחבר בשיעורו של אחד מבני משפחתו פגע בו באופן אישי ופוגע. הלה שכאב לו על הפגיעה סח את לבו לפניו וטען שעליו

בראשות ישיבת מיר לאחר מספר שנים מעת פטירת אביו מונה לכהן פאר כראש הישיבה לצד ש"ב ראש הישיבה הגאון רבי בנימין ביינוש פינקל זצ"ל ואחריו לצד ש"ב הגרנ"צ פינקל זצ"ל.

היה זה בליל שבועות בעיצומו של הלילה הקדוש מסר את ה'שיעור כללי' הראשון בשעה 12 בלילה. המוני התלמידים גמעו כל מילה שנאמרה בשיעור כללי המיוחד של ראש הישיבה החדש.

החל מתקופה זו ואילך הוסיף בהרבעת התורה, ומלבד שיעוריו הקבועים ב'שיעור יומי' ומסירת ה'חבורות' וה'שיעור כללי', החל למסור שיעורים בכל היכלי התורה של ישיבת מיר, בבניינים השונים הפזורים ברחבי העיר ומאכלסים את המוני תלמידי הישיבה ואברכי הכוללים, וכן בישיבת מיר בברכפלד ובהיכל הכולל שם, וכן בכוללים שע"י ישיבת מיר בעיר ביתר ובשכונת רמת שלמה, ועוד. שיעורים שהתבלטו בחריפותם וגאונותם.

עד כדי כך בלטה מסירות נפשו למען הרבעת התורה לתלמידים עד שהיתה תקופה ארוכה של שנים שמסר מדי שבוע בשבוע 14 שיעורים בכל מיני נושאים מגוונים מערכי הגמרא וההלכה.

מסכת בפני עצמה היתה אותה התמדה נדירה שהשתקפה בו וניכרת היתה ביותר בגודל העמל והיגיעה בתורה. את כל מרצו הוא השקיע בתורה הק'. יומם וליל היה עסוק בעסק ולימוד התורה. כל רגע פנוי ניצל את זמנו ללימוד התורה ובכלל כל עתותיו מנוצלים היו עד להפליא לדבר אחד בלבד – התמדה בתורה. את גודל שקידתו אין לתאר ואין לשער.

את גודל מידת ה'אהבת התורה' שלו לא ניתן להעלות על הכתב, מי שלא ראה את זה לא יבין איך יצור בן אנוש שקוע כל כולו משך כל עתותיו בתורה הקדושה. מלבד עסק התורה לא ידע מהוויות העולם כלל. כל שעשועי העולם כאילו לא היו קיימים אצלו. היה זה בבחינת 'כל חפצין לא ישוו בה'.

דוגמא ומופת היווה ראש הישיבה לאלפי תלמידיו בחורי ואברכי ישיבת מיר שעה שהללו ראו את מורה דרכם רכון ראשו על הגמרא שמעל גבי הסטנדר ככותל המזרח של היכל התורה הגדול בעולם של ישיבת מיר המעטירה.

תלמידיו הרגישו מקושרים אליו בעבותות של אהבה וכמים הפנים לפנים הראה להם אותות של אהבה ומתוך חיבה יתירה גילה להם פנים בתורה והשריש בלבם את אהבת התורה וקנייניה.

המוני בוגרי הישיבה ינקו ממנו את משנתו בתורה ודרך הלימוד המיוחד שלו. הללו חבים לו את כל חיי הנצח שלהם בקנייני התורה.

גם את מאווי לבם בכל צרכיהם בחיי היום היו שוטחים באזניו, כמו בענייני שידוכים או בכל דבר גשמי אחר, והוא ברוב טובו וחסדו וברוחב שכלו הישר היטיב להם בעצה ותושיה עד שפשטו ונעלמו כל ספיקותיהם.

חכם הרזים היה ובחכמתו ידע לנווט את דרכיו של כל אחד ואחד מבין תלמידיו הרבים.

להסיר את הכאב בכך שידע מה להשיב לחבר ולהעמידו על מקומו וטעותו. אך שמע את הטענה הזו מיד הדף אותה והחל במסע שכנוע שלא לפגוע חלילה בחבר, ועל אף שההוא פגע בו ישתדל בכל כוחו להעביר על מידותיו ולכבוש את יצר לבבו, ומה גדול יהיה שחרו בשמים על כך. הוא עמד ודיבר על לבו של בן משפחתו עד שהלה הבטיח לו שלגודל הענין הטמון בכך הוא יתאפק ויבלום את פיו מלהשיב לו כגמולו.

כאמור, ברח כל ימיו מתאוות הכבוד וקיים בגופו מאמר הגמרא "כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו", בכל מעמד כמו בכל חתונה של תלמידיו התקבל ברוב הדרת הכבוד, ובין היתר פתחו בשירת 'ימים על ימי מלך' לכבודו. הוא היה נעצר עוד לפני פתח האולם ועד שלא הבטיחו לו להפסיק מיידית את השיר הוא לא היה נכנס. זו דוגמא אחת לגודל זהירותו מכל שמץ של תאוות מידת הכבוד המגונה.

בשנת תשס"א עבר להתגורר סמוך לבנין הישיבה בשכונת בית ישראל. לפני כן, כשהתגורר בביתו ברחוב סורוצקין בעיר היה שוהה מדי יום בהיכל הישיבה בשעות של לפני הצהריים ובשעות שלאחר מכן ישב והגה כל העת בעסק התורה בביתו. בתקופה זו נצפה מחזה נדיר ברחובות העיר ירושלים, לגודל מעמדו לא חש וברוב ענוותו נסע כל יום עם האוטובוס העירוני מביתו בשכונת אונסדרוף אל עבר הישיבה בשכונת בית ישראל.

מאז העתיק משכנו סמוך לבנין הישיבה החל לשהות בכל סדרי הישיבה הן לפנה"צ והן אחה"צ ובערב. בפיתו הקבועה בכותל המזרח ישב והעביר את זמנו בלימוד רצוף ובהרבעת התורה במסירות עילאית.

הגאון רבי רפאל שמואלביץ זצוק"ל זכה והותיר אחריו זרע ברך ד', רבי יעקב שליט"א, רבי אליעזר יהודה שליט"א מרביץ תורה במוסדות יד מרדכי פריז, רבי יחזקאל שליט"א, רבי בן ציון יוסף שליט"א מחשובי הלומדים בישיבת מיר, ורבי נתן צבי שליט"א מרבני ישיבת נתיבות חכמה, וחתניו: רבי אברהם סגל שליט"א ר"מ ישיבת מיר ברכפלד, רבי אברהם שפירא שליט"א מרבני ישיבת מיר, רבי יוסף שלמה פינס שליט"א ר"מ ישיבת דברי אמת, רבי שמואל וולף שליט"א מרביץ תורה בישיבת חברון, נכדים וננינים הממשיכים את מורשתו המופלאה.

הלווייתו יצאה מישיבת מיר מהיכל ישיבת מיר בשעה 11:30, שם הספידוהו, הגאון רבי אריה פינקל ראש ישיבת מיר ברכפלד, הגרא"י פינקל ראש ישיבת מיר, הגאון רבי ברוך דב פוברסקי ראש ישיבת פוניבז', גיסו, הגאון רבי יצחק אזרחי, מראשי ישיבת מיר, גיסו הגאון רבי משה מרדכי פרבשטיין מראשי ישיבת חברון, הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין ראש ישיבת 'קרית מלך', הגאון רבי דוד כהן ראש ישיבת חברון, בנו הגדול וממלא מקומו הגאון רבי יעקב שמואלביץ, וחתנו, הגאון רבי אברהם סגל, ר"מ בישיבת מיר ברכפלד.

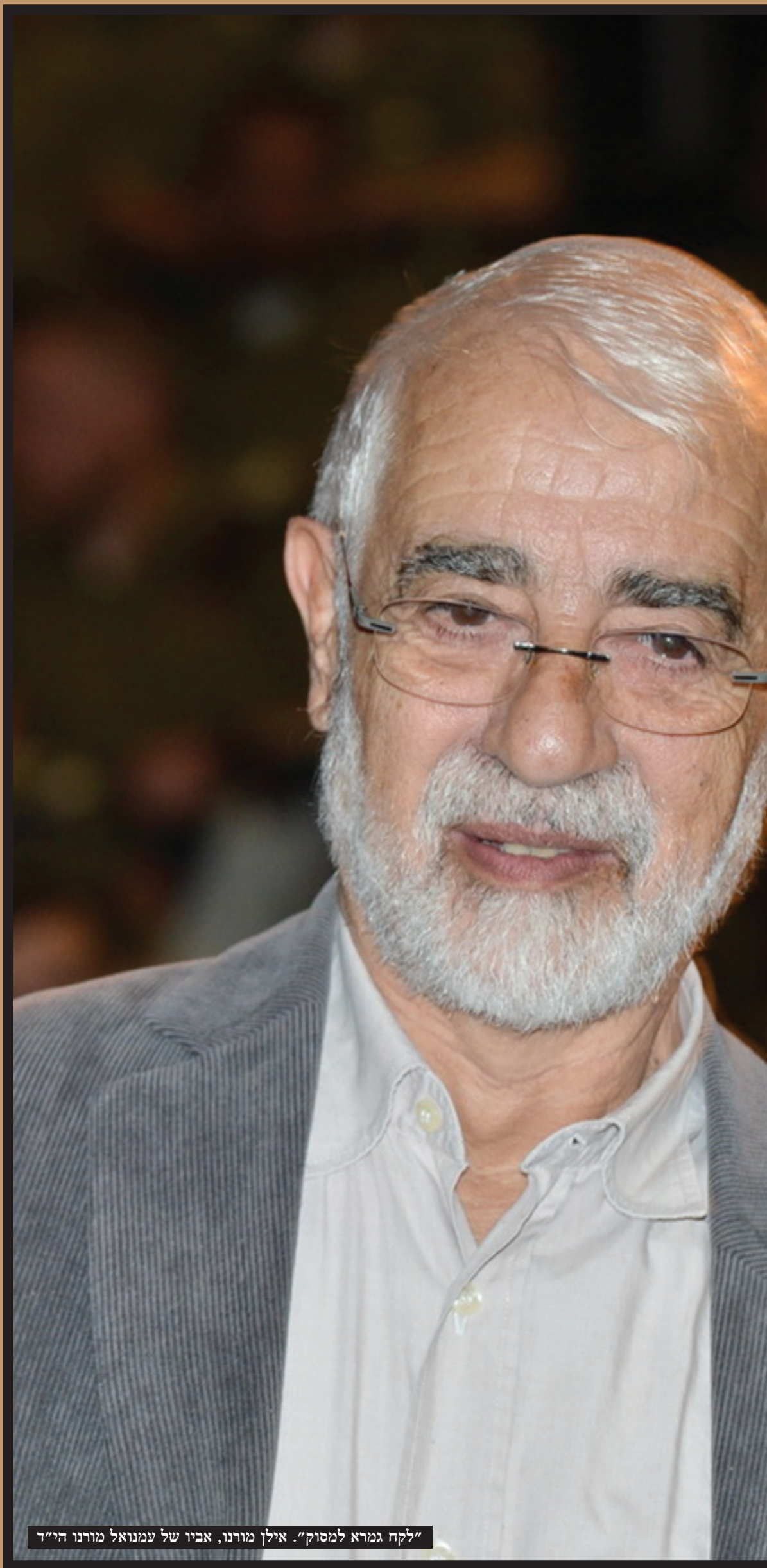
לאחר סיום ההספדים יצא מסע ההלוויה ההמוני במסלול רחובות מאה שערים, דרך מלכי ישראל עד לישיבת רוזין. אוטובוסים הסיעו את המלווים משם להר המנוחות, שם נטמן סמוך לרבי מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר.

”- עמנואל ז”ל לא היה מסתובב בלי גמרא ביד -”

המסתורין סביב דמותו של סא”ל עמנואל מורנו הי”ד, לא התפוגגו גם אחרי כמעט עשר שנים מאז נהרג, במלחמת לבנון השנייה ■ כלי תקשורת שונים פרסמו השבוע, שאילן מורנו, אביו של עמנואל, דרש בטקס בלשכתו של ראה”מ נתניהו לפרסם את תמונתו - אך בראיון ל”כל ישראל” הוא מכחיש זאת בתוקף ■ אז מה בכל זאת מונע את פרסום התמונה עד היום? מה אפשר לספר על פעולותיו הסודיות? והאם במשך השנים הגיע למשפחתו מידע חדש על המסתורין שאפף אותו גם בחייו?

חנני בלייך ■ צילומים: באדיבות המשפחה

"לקח גמרא למסוק". אילן מורנו, אביו של עמנואל מורנו הי"ד

עד היום, כמעט עשר שנים אחרי שנהרג, אסור עדיין לפרסם את תמונתו של סגן אלוף עמנואל מורנו הי"ד, שנהרג במלחמת לבנון השנייה. אין לזה תקדים. מעולם לא קרה בתולדותיה הקצרים למדי של מדינת ישראל, שתמונתו של חייל שנהרג - גם אם שימש בתפקיד בכיר - תיאסר לפרסום. אבל פרט זה, יחד עם עוד פרטים מתפקידיו העלומים של מורנו, לוטים בערפל.

אבל הנה, השבוע הגיעו הכותרות בכלי התקשורת בישראל ובישרו: עשר שנים אחרי, המשפחה מבקשת לפרסם סוף-סוף את התמונה. כותרת ב"מעריב" סיפרה: "אביו של קצין סיירת מטכ"ל עמנואל מורנו - קורא למערכת הבטחון לפרסם את תמונת בנו". בידיעה עצמה נכתב כי "אביו של סא"ל עמנואל מורנו ז"ל, אילן מורנו, קרא להסיר את האיפול שקיים סביב נסיבות מותו של בנו, קצין סיירת מטכ"ל עטור שבחים שנהרג במלחמת לבנון השנייה". בידיעה סופר כי "במהלך טקס כתיבת אותיות בספר תורה שקיים ארגון יד לבנים בנוכחות ראש הממשלה, סיפר האב לאורחים כי הוא מביע תמיהה מדוע עשר שנים אחרי שכנו נפל כגיבור בקרב, סיפורו מאופל ותמונתו אסורה בפרסום. יו"ר יד לבנים אלי בן שם השיב לו בפני ראש הממשלה כי רק שר ביטחון וראש ממשלה יודעים מדוע לא ניתן לפרסם את שמו. מורנו מצידו אמר, כי הוא לא יודע מה עשה בנו והיה שמח כבר לדעת מדוע המסתורין כה גדול סביב דמותו".

בכלי תקשורת אחר הגדילו לעשות עוד יותר, וכתבו על אילן מורנו כי הוא "לא יודע מה עשה בנו והיה שמח לדעת כבר מדוע המסתורין כה גדול סביב דמותו. לדבריו, בשנים האחרונות הוא מנסה להבין מה בדיוק היה חלקו של בנו במערכת הביטחון ואת נסיבות מותו".

כדרכם של כלי תקשורת, הדברים לא היו מדויקים כלל וכלל. בראיון ל"כל ישראל", הסביר השבוע אילן מורנו שהדברים לא היו ולא נבראו. הוא לא דרש ולא ביקש את פרסום תמונת בנו או פרסום פרטי המבצעים בהם היה מעורב (מעבר לאלה שפורסמו בשנים האחרונות). הוא רק נשאל על ידי אחד הנוכחים בחדר מדוע נאסרה תמונת בנו לפרסום, והשיב על זה כי אינו יודע וכי ראש הממשלה כנראה כן יודע. זה כל מה שהיה. הוא לא הציג לא כעת ולא בשנים שעברו מאז, אף דרישה לפרסום תמונת בנו או הפרטים על שירותו המסתורי.

הלוחם הטוב בעולם

אז מה בכל זאת יודע אילן מורנו על תעלומת חייו של בנו? מסתבר שלא הרבה. "תעלומה", היא כמוכּן רק עבורנו, אך לא עבור חבריו הקרובים של מורנו לסיירת מטכ"ל ושאר היחידות המובחרות בהן היה חבר, ששותפים לסוד חייו של מי שכונה לפני מספר שנים "החייל הטוב בעולם".

למה "החייל הטוב בעולם"? ובכן, מפקד סיירת מטכ"ל לשעבר הרצי הלוי תיאר את ייחודיותו כלוחם: "אם צה"ל הוא הצבא הטוב בעולם, וסיירת מטכ"ל היא היחידה הכי טובה בצה"ל, ועמנואל הוא הלוחם הכי טוב בסיירת מטכ"ל - אז עמנואל הוא הלוחם הכי טוב בעולם". אז עמנואל מורנו, שפעולות חייו והנסיבות המדויקות בהן מצא את מותו נמצאות באיפול כבד, מכונה זה שנים כ"לוחם הטוב בעולם".

אביו, אילן מורנו, סמנכ"ל ב"ביטוח הלאומי", עלה יחד עם רעייתו מפריז בשנת תשל"ב. "היה זה לאחר שנולדו לנו ארבעה בנים בפריז", הוא מספר לנו. "גם עמנואל נולד בפריז. ועלינו ארצה כשהוא היה בן שנה, בעקבות מלחמת ששת הימים, כמו לא מעט יהודים שקיבלו זעזוע אחרי המלחמה הזאת. התחושות בעולם כלפי ישראל היו לא פשוטות, ולא מעט אנשים החליטו אז לעלות ארצה, להביע סולידריות ולהצטרף לעם ישראל שגר כאן במדינת ישראל". אילן יליד מרוקו, ורעייתו ילידת טוניס. השניים הגיעו לצרפת לצורך לימודים שונים, אבל בעיקר, כפי שהוא מספר, כדי ללמוד במכון לחוזרים בתשובה שהיה על יד פריז. לאחר שנפגשו והחליטו להתחתן, הקימו משפחה בפריז, כשהוא ורעייתו עבדו כמורים למתמטיקה ומרצים לכלכלה.

מה הביא לחזרה שלך בתשובה?

"מפגש אקראי שלי בתור נער צעיר, עם הדוד היחיד שלי שהיה דתי. הוא הזדעזע מכך שאני עושה בר מצוה כשאיני יודע עברית ואיני יודע די על היהדות והדת, הפנים העצובות שלו הם אלה שהביאו אותי לשקול מחדש את עתידי. הוא הביא לי ספרים שונים על יהדות בצרפתית, ואז התחלתי להתעניין. בגיל 15-16 כבר הפסקתי להופיע בבית הספר בשבת".

כמה שנים לאחר מכן הגיע ללימודים מסודרים ליהדות במכון בפריז, התחתן והקים משפחה. לאחר מלחמת ששת הימים, כאמור, עלה עם משפחתו ארצה. כאן גדלו ילדיו בשכונה החרדית סנהדריה המורחבת בירושלים, ורוב ככל ילדיו - שירתו ביחידות מובחרות, מהם שניים, בהם עמנואל ז"ל, ב"סיירת מטכ"ל".

מה השפיע עליהם ללכת דווקא ליחידות הללו?

"אני לא ממש יודע לומר. אולי האווירה אז, של שנות שנות ה-70, הייתה כזו שכיוונה לשם. אני יכול לספר שכדי להשלים

עם שר הביטחון בוגי יעלון

אילן מורנו עם השר נפתלי בנט, חברו של עמנואל לסיירת מטכ"ל

של דיראני בביתו. לוטן התנפל עליו, והם החלו להתקוטט. עמנואל בא והיכה בראשו, אבל אז נעלם. בינתיים לוטן ניסה לשים אזיקים לדיראני, כשאשתו של דיראני צועקת כל הזמן בבית. החשש היה שהמבצע, שאמור להיערך כמה שניות, יהפוך למלחמה כוללת, כי הצעקות עלולות להעיר את כל הכפר. לוטן סיפר שהוא היה במצוקה, ועמנואל פשוט נעלם לו. ובסוף הוא פתאום ראה את עמנואל מתרומם, ודואג להשתיק בדרכים נעימות את האישה. צריך להבין: יש דרכים קצרות יותר להשתיק מישהו, במיוחד למי שמחזיק באקדח עם משתיקול, אך זו לא הייתה דרכו. הוא ראה שהיא נפגעת וגם חוששת מכך שהם נכנסו לבית הפרטי, ולפני הכל דאג לה, ואז היא גם הפסיקה לצעוק. זאת דוגמה שמובאת בכל היחידות הקרביות בצה"ל, כשהמפקדים שואלים את החיילים: נו, מה הייתם עושים? דואגים לה או משתמשים באקדח? זה מובא לדיון כל הזמן. כבר 10 שנים שהשאלה הזאת עולה בכל פעם על נס".

בשבוע שעבר נפגשתם, קבוצת הורים שכולים, עם ראש הממשלה נתניהו. באיזו מסגרת זה היה?
 "במסגרת כתיבת אותיות אחרונות לספר תורה שנתרם ע"י קהילת מונטריאול ליד לבנים', כחלק ממסגרת רחבה של מבצע חלוקת ספרי תורה לכל סינפי יד לבנים'. הספר היה אמור להיכנס לכותל המערבי, אבל לפני כן הוא הגיע לראש הממשלה כדי שבלשכתו ייתכנו האותיות האחרונות. לאירוע בלשכתו הוזמנו בני המשפחה ממונטריאול ועשרה הורים שכולים. אני יושבתי, אני מניח שבמקרה, מול ראש הממשלה, ובשלב מסוים נשאלתי ע"י מי שישב לידו, יו"ר יד לבנים אלי בן שם: האם אני יודע מדוע תמונתו של עמנואל אסורה לפרסום, ועד מתי? התשובה שלי היתה קצרה מאד: אני לא יודע, אבל אני מניח שראה"מ יודע. ומה שקרה הוא שמישהו הפך את התשובה שלי לכותרת ב'מעריב', לפיה משפחתו של עמנואל ז"ל דורשת את פרסום התמונה, ובמקומות אחרים טענו שאנחנו מבקשים שראה"מ יגלה לנו את נסיבות הריגתו של הבן. אבל זה כמוכח לא נכון. אנחנו לא ביקשנו. אנחנו סומכים על המערכת, כמו שעמנואל סמך על המערכת - תוך שהפעיל ביקורת מאד קפדנית לבדוק כל פרט".

מה נתניהו הגיב לדברים?
 "ראה"מ חייך ובכך אישר שהוא אכן יודע מדוע אסורה תמונתו לפרסום. אבל מעבר לזה, הייתה שתיקה. כל הנושאים האלו מלווים בשתיקה, אבל אנחנו סומכים על תשובות מערכת הביטחון. אפילו אם איננו בטוחים שהתשובה מלאה, שקר היא בוודאי לא. אולי בכוונה מסתירים פרט כזה או אחר שא"א לספר, אבל אנחנו סומכים עליהם כמו שעמנואל סמך עליהם, כאמור עם חוש ביקורת מאד מפותח.

ולסיום, איך הנצחתם את זכרונם של עמנואל במהלך השנים?
 "אנחנו, כמשפחה, הנצחנו את זכרו בכמה אופנים: יש לנו שיעור תורה חודשי כבר עשר שנים, שבאים אליו הרבה אנשים מחבריו. כמו כן, הקמנו עמותה עבור כמה מאות תלמידים מבתי ספר דתיים שמטופלים על ידינו בדרום, בנתיבות, קרית גת, ניצן וכפר מיימון, שמקבלים תגבור בשיעורי תורה ויהדות גם אחרי הלימודים".

זה לבד. והם יחד עם אשתי באו להוציא אותי מבית הכנסת, לבשר לי את הבשורה המרה. המזור הוא, שיומיים לפני כן היינו באזכרתו של חבר של עמנואל, שגם קראו לו עמנואל, עמנואל אביטבול ז"ל. הוא היה ת"ח וגם שירת בצבא, אבל לא נפל במלחמה אלא נהרג לאחר שמשאית הפילה אותו מהאופנוע עליו נהג. באזכרה, חילקו לנו את החוברת על שמו עם תמונתו עליה, והכותרת הייתה 'עמנואל ז"ל'. משום מה הנחתי את החוברת הזאת בכניסה לבית, על השולחן. וכשנכנסו אנשי קצין העיר, הם נדהמו לראות את החוברת 'עמנואל ז"ל' מולם. אמנם עם תמונה אחרת, אבל ממילא הם לא ידעו כיצד היה נראה בני. הם היו המומים כשראו על השולחן חוברת שכביכול בישרה על הבאות".

ואז מורים לכם להסיר את תמונותיו מהקירות ולא לפרסם אותן. מה הרגשתם עם ההוראה הזאת?
 "האמת היא שההוראה לא הייתה מוזרה עבורנו, כי אסור היה לצלם אותו גם בחייו אם התמונה תופץ, והבנו לאחר מותו שזה ימשיך להיות כך, וזה לא הפתיע אותנו. אינני יודע עד היום אלו משימות הוא מילא שבשלהן אסור לפרסם את תמונתו. זה לא ציער אותנו, כי אנחנו התרגלנו מעבר לכך, במידה כלשהי זה גם נח לנו, כי עמנואל ז"ל הפך להיות דמות ציבורית וקצת 'ברח' מאיתנו, ומה שנשאר לנו זו התמונה שיש לנו ולחברים, שישאר לנו משהו שאיננו ציבורי".

השר נפתלי בנט היה חבר קרוב של עמנואל, בן גילו, ששירת לצדו בצוות סיירת מטכ"ל. דיברת אתו במהלך השנים? האם סיפר לך משהו על בנך?

"דיברתי אתו, בודאי, אבל כל השנים הוא לא סיפר שום דבר סודי, רק על החוויות שהיו להם כחברים. החברה' שהיו בסירת מטכ"ל הם חברה' שלמדו לשמור את לשונם בכל מה שקשור לפעילות הצבאית שלהם, כך שאף פעם לא שמענו מבנט שום דבר, רק שהוא היה חייל מאד מיוחד. אגב, בבמות רבות מדבר השר בנט על עמנואל ז"ל כדמות מופת".

במאבק מול דיראני

ואין לכם סקרנות ברמה האישית, לדעת מה הדברים הכה סודיים שעשה עמנואל בשירותו?

"לא. החינוך שקיבלנו ממנו היה כזה, שאחרי מותו לא מצאנו שום סיבה לשאול שאלות. היו כמה מבצעים שכן התפרסמו בעיתונים, אבל לא חפרנו ובדקנו מעבר למה שפורסם בעיתונים. מה שהתפרסם, התפרסם. ידוע למשל שהוא הוביל את המבצע לחטיפת הטרוריסט מוסטפה דיראני. במה שפורסם מהמבצע הזה, ראינו כמה נקודות שבאמת היו אופייניות לו. המבצע הזה, מטרתו הייתה ללכוד את מוסטפה דיראני, שאולי ידע על מקומו של רון אורד, הנווט השבוי שעקבותיו אבדו לאחר שאנשיו של דיראני שבו אותו. המבצע היה לחטוף את דיראני, מהכפר הערבי בלבנון שנמצא 150 קילומטרים צפונה מהגבול עם ישראל, באמצע הלילה מבלי לעורר מהומות. זה כמוכח לא בדיוק הדבר הכי פשוט שבעולם. הנקודה החשובה עבורנו, עליה שמענו ממה שהתפרסם, הייתה נקודה מסוימת: אלוף משנה ליאור לוטן, שמשמש היום כיועץ לראש הממשלה נתניהו, סיפר שהוא יחד עם עמנואל נכנסו נכנסים לחדרו

את פרנסתו בזמנו, אני הייתי מדריך ג'ודו בכמה מקומות, והייתי לוקח מפעם לפעם את הילדים איתי לאימונים. האם זה השפיע? איני יודע, אבל אני מניח שזה הוסיף להם ברצון להיות לוחמים.

"אבל", מבקש מיד מורנו להדגיש, "אנחנו לא כיוונו אותם לשם. כל הבנים שלי למדו בשיבות, והם כולם למדנים. עמנואל ז"ל לא היה מסתובב בלי גמרא ביד. כשהיה נוסע במסוק למשימות, הוא היה משאיר את הגמרא במסוק, ולאחר מכן מקבל את הגמרא בחזרה. ואם לא גמרא, אז תמיד היו בכיסיו שתי מהדורות זעירות של דרך ה' לרמח"ל ושמירת הלשון-חפץ חיים. הוא היה בחור שידע לשמור על לשונו, גם לפני הצבא, והמשיך עם זה בצבא. הייתה לו לשון נקייה, עמנואל ז"ל גם היה למדן וכל רגע פנוי שימש אותו ללימוד תורה".

מסגרת סודית בתוך מסגרת סודית

17 שנים, עד מותו בגיל 35, שירת עמנואל מורנו בתפקידים שונים בצבא. במותו (כשהוא נשוי ואב לשלושה), כבר היה בתפקיד סגן אלוף. "אנחנו לא כל כך עודדנו אותו להמשיך בצבא כ"כ הרבה שנים, אבל קיבלנו את החלטתו. הבנו שהוא עושה דברים חשובים. עמנואל ז"ל הלך על מסלול מייגע, קשה וארוך, ואח"כ עשה כנראה דברים חשובים, וקשה לומר שלא דאגנו, אבל לא מנענו ממנו".

היו זמנים ארוכים שלא ראיתם אותו?
 "אף פעם לא היו תקופות ארוכות שלא ראינו אותו. היה אמנם תקופה שאנחנו נסענו לשווייץ לשליחות, ואז אכן לא ראינו אותו תקופה מסוימת, אבל לא בגלל שירותו".
#מה אתם יודעים על שירותו? כמעט ולא ידוע דבר על פעולותיו, עד היום.

"הדבר היחיד שאני יכול לומר, פשוט כי הוא התפרסם, הוא שהוא עבד במסגרת מאד מצומצמת בתוך סיירת מטכ"ל, מסגרת קצת מופרדת של פעילות, בנפרד מפעילות הסיירת עצמה. מעבר לזה אין לי מושג, אנחנו יודעים בדיוק רק את מה שהתפרסם במהלך השנים. אני כמוכח מניח שאשתו יודעת יותר מאיתנו, כי כשהוא היה עוזב אותה לפעילות כלשהי הוא היה מודיע מתי פחות או יותר הוא מתכוון לחזור מהפעולה או מהמשימה הקשה, והיא כנראה יודעת מעט יותר".

במהלך השנים לא ניסית לשאול? להתעניין?
 "לא. המשכנו באותה 'שמירת הלשון והאוזן' שבה היינו גם בחייו של עמנואל וגם אחד מאחיו, שיבדל לחיים. כל החיים לצדו היו ב'כאילו'. הוא, 'כאילו' לא עשה כלום ולא היה בסיירת מטכ"ל, ואנחנו ב'כאילו', לא ידענו על מעשיו וקיבלנו את שתיקתו. כשהוא היה חוזר הביתה, התייחסנו אליו כמו אל הבנים האחרים. בבית הוא התנהג כמו שאר הילדים, ועזר בגיהוץ או בשטיפת הכלים. לא היינו אפילו צריכים להגיד לו, כי הוא עשה זאת מעצמו".

תספר לי על הרגע שבו הגיעו אנשי 'קצין העיר', בסיומה של מלחמת לבנון השנייה, להודיע לכם על מותו של עמנואל.

"זה היה רגע מאד משונה. הם הגיעו אלינו בשבת, כשאני הייתי כבר בבית הכנסת, כשאשתי היתה לבד בבית. אני יודע באיזו מצוקה היא היתה כשהיתה צריכה לשמוע את

במקום לקוות לשפע ופרנסה טובה לאורך שנים פשוט תגרום לזה לקרות

בוא להשקיע בשכונת העתיד של חולון - ח/500

רק 399,000 ₪

ליחידת קרקע*

כלכליסט

✓ 13 אלף יחידות דיור במגדלים חדשים ✓ 900 יחידות צמודות קרקע

✓ מתחם שטחי תעסוקה ומבנים ציבוריים ✓ 400 דונם פארק טבעי

התכנית אושרה ב: וועדה מקומית | וועדה מחוזית | מועצה אזורית לתכנון ובנייה | וועדה ארצית

*הקרקע הינה להשקעה ואינה זמינה לבנייה מיידית

לפרטים ופגישת ייעוץ ללא התחייבות

*5751

עניין הנטיעות
טוב ונחמד הוא,
אך אין בין מנהג
זה לבין ט"ו בשבט
ולא כלום. טעות
נפוצה היא - שיש
בנטיעת עצים
בארץ ישראל משום
מצוות יישוב ארץ
ישראל. והדבר אינו
נכון כיוון שהמצווה
- גם לסוברים
שהיא נוהגת בזמן
הזה - נוהגת רק
בעצי פרי ולא עצי
סרק הניטעים למען
יערות הקרן הקיימת
לישראל שאינם
• נותנים פירות
מה צריך לדעת על
ט"ו בשבט? כיצד
יש לנהוג בכשרות
הפירות היבשים?
ובמה שונה עץ
השסק משאר עצי
הפרי? מומחה
הכשרות הרב יוסי
שטיינברגר במדריך
פירות מקיף לכבוד
ט"ו בשבט

חג למעשרות

הרב יוסי שטיינברגר • צילומים: פלאש 90

כשנשאלת השאלה מה משמעותו של יום ט"ו בשבט, תתקבל לרוב התשובה כי ט"ו בשבט הוא "חג האילנות", יום בו נוהגים לנטוע עצים בארץ-ישראל ולאכול פירות מיובשים.

המבינים יותר ישיבו כי ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילן, יום בו נוהגים לאכול מפירות שהשתבחה בהם ארץ-ישראל וכן נוהגים לברך ביום זה שהחיינו על פרי חדש. יש שאף יוסיפו ויטעימו, כי ט"ו בשבט הוא היום שבו נידונים האילנות, אולם תשובה זו בטעות יסודה, שכן נכתב במפורש במשנה במסכת ראש השנה פרק א' משנה ב': "ארבעה פרקים העולם נדון: בפסח על התבואה, בעצרת [שבועות] על פירות האילן" אם כן בחג שבועות נדונים פירות האילן ולא בט"ו בשבט.

נטיעות קק"ל

עניין הנטיעות טוב ונחמד הוא, אך אין בין מנהג זה לבין ט"ו בשבט ולא כלום. את עניין הנטיעות המציא בשנת תר"ג המורה והסופר זאב יעבץ וקבע בכך באופן את הנטיעות בט"ו בשבט כפעולה חינוכית של ילדי ישראל. נימוקו לצעד זה: "למען חבב את הנטעים, נטעי הארץ אשר נטע ה' לאבותינו לשבוע מטובם ולהתענג מיופיים".

עוד טעות נפוצה היא הטענה שיש בנטיעת עצים בארץ ישראל משום מצוות יישוב ארץ ישראל. והדבר אינו נכון כיוון שהמצווה [באם נאמר שהיא נוהגת גם בזמן הזה] נוהגת רק בעצי פרי ולא עצי סרק הניטעים למען יערוך הקרן הקיימת לישראל שאינם נותנים פירות. שנאמר: "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם קל עץ מאכל וכו'." (ויקרא פרק יט כג) ובמדרש: אמר להם משה לישראל: כשאתם נכנסים לארץ ישראל, כל אחד ואחד מכם יטעון את מכשו ויצא ויטע נטיעות. [ע"פ מדרש רבה ויקרא פרשה כה פסוק ה]. ובמדרש תנחומא נאמר: "אמר להם הקב"ה לישראל אף על פי שתמצאו אותה מליאה כל טוב, לא תאמרו נשב ולא נטע, אלא הווי זהירין בנטיעות. שנאמר: "ונטעתם כל עץ מאכל". כשם שנכנסתם ומצאתם נטיעות שנטעו אחרים, אף אתם הווי נוטעים לבניכם." כדאי אולי להנהיג שלכל הפחות בגני הילדים שלנו, המחלקים עצים בט"ו בשבט, ישתדלו לחלק עצים של עצי פרי, ולא של אילנות סרק.

כמה חבל שיש השוכחים מהמשמעות ההלכתית העיקרית. והנפקא מינה היחידה שיש להלכה למעשה מיום זה של ט"ו בשבט – שהוא ראש השנה למעשרות האילן. כל מהותו של יום זה, היא עובדת היותו היום הראשון בשנה חדשה לגבי שמיטה מעשרות וערלה.

עניין מעשרות

נפסק להלכה כי אין תורמים מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה, ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו – ואם תרם –תרומתו אינה תרומה, שנאמר "עשר תעשר את כל-תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה" – כל יכול על שנתו. כמו כן, בט"ו בשבט מתחלף המעשר ממעשר שני למעשר עני. זו משמעותו של ט"ו בשבט – יום בו מתחלפת שנה לגבי מעשרות.

עץ השסק כדוגמא

המעבר בין שנה לשנה מומחש מאד בעץ השסק, עץ השסק הינו העץ היחיד, שחנטתו היא בימים אלו. חלק מפירותיו יחנטו לפני ט"ו בשבט, וחלקם האחר לאחר ט"ו בשבט, וייתכן שכאשר נרכוש את השסק בעונתו – בסביבות פסח – יהיה לנו באותו הסל שסק אחד שחנט בשנה שביעית, ושסק שני שחנט בשנה השמינית – ותהיה בעיה גדולה לעשרו. שהרי לא ניתן להפריש משסק של שנה שעברה על שסק של שנה זו, כמו"כ חלקם בקדושת שביעית ואין להפריש מהם תרומה וחלקם אינו בקדושת שביעית ויש להפריש ממנו תרומה. כמה חבל שעדיין אין תאריך חנטה על כל שסק.

ערלה ונטע רבעי

אמנם שנות הערלה מתחילות להימנות מא' בתשרי, אך סיום שלוש שנות הערלה, אינו בא' תשרי אלא בט"ו בשבט, ופרי שחנט בין א' תשרי של השנה הרביעית של העץ לבין ט"ו בשבט, דינו כדין פרי ערלה. רק פרי שחנט לאחר ט"ו בשבט של השנה הרביעית יצא מכלל ערלה.

שנת השמיטה

ההלכה נפסקה לשיטת הסוברים שט"ו בשבט הוא תאריך קובע גם לעניין שביעית פירוש הדבר, שפירות שגדלו בשנה השמינית אך חנטו לפני ט"ו בשבט של השנה השמינית, דינם כפירות שגדלו בשנת השמיטה וחלה עליהם קדושת פירות שביעית עם כל המשתמע מכך: צריך להפקירם, אסור להפסיד אותם, חייבים לבערם בסוף עונתם ועוד, ככל דיני השביעית.

הטעם לקביעתו כר"ה

הסיבה שקבעו חכמנו את ט"ו בשבט לראש השנה לאילן היא משום שעד חמישה עשר בשבט כבר עברו רוב ימות הגשמים, ומעתה ואילך הפירות מתחילים להבשיל: כלשון הגמרא: "ועולה השרף ונמצאו הפירות חונטים מעתה" [ראש השנה, י"ד ע"א] עובדה זו מהווה נקודת מפנה לגבי פירות האילן. טעם נוסף להיות יום ט"ו בשבט נקודת מפנה בין שנה לשנה קשור אף הוא בנתוני הטבע. נאמר בירושלמי "עד כאן [עד ט"ו בשבט] חיים האילנות ממי השנה שעברה, מכאן ואילך חיים ממי השנה הבאה".

מנהג אכילת פירות

מנהג אכילת הפירות לא הוזכר בגמרא או במדרש, וגם רבי יוסף קארו, הרמ"א ושאר פוסקים לא הביאו בספרם את המנהג לאכול בט"ו בשבט פירות. ודווקא שולחן ערוך הרב בחר להביא זאת [בהשלמה לשו"ע]. ומקורו במגן אברהם. אך כמדומה שמנהג זה הצליח, כביכול, להאפיל מעט על עיקרו של יום, שהוא כאמור הנפקא מינה לעניין המעשרות והשמיטה.. ואכן, מעיון בדברי הרמב"ם [תרומות פ"ה] נמצא: כי שינה מלשון המשנה, ובמקום לקרוא לט"ו בשבט "ראש השנה לאילן", כפי גרסתנו במשנה, העדיף לקרוא לט"ו בשבט "ראש השנה למעשרות האילן" ללמדך שאין ראש-השנה זה יום-הדין, אלא תאריך-לוח, לעניין תרומות ומעשרות לה. בדרך אפשר אפשר אולי לומר שראה הרמב"ם כי יבוא יום, ומרוב אכילת פירות, וחגיגת הנטיעות, תישכח מהותו של יום זה, שבו מתחלפת שנת המעשר הערלה והשמיטה. הרמב"ם ידע, כנראה, שיבואו ימים בהם יתמקדו עם ישראל במנהג של אכילת פירות, ונטיעות ויזכרו במעורפל שזהו יום בו מתחלפת שנת המעשר. על כן שינה מלשון המשנה לכן שינה וכתב ראש השנה למעשרות האילן.

לימוד מצוות התלויות בארץ

עצה טובה היא לקבוע יום זה, כיום לימוד ועיון במצוות התלויות בארץ, ובפרט לימוד הפרשת תרומות ומעשרות, שזהו עניין הנוגע לכל אחד ואחד למעשה. ובפרט כימינו, שלא כבשנים קודמות בו היה נוהג כל אחד להפריש תרומות ומעשרות לעצמו, אלא רובם ככולם נוהגים לרכוש תוצרת חקלאית כשרה ומעושרת בכשרות זו או אחרת, וקיים חשש שישתכחו ההלכות והדינים של הפרשת תרומות ומעשרות.

כשרות הפירות

אמנם רוב הפירות היבשים היא מאלו שהשתבחה בהם טוריקה ולאו דווקא ארץ ישראל. בכל זאת רבים אוכלים בימים אלו פירות יבשים ואגוזים, ננסה לעשות סדר באילו מוצרים יש להקפיד על כשרות מהודרת ואלו אינם זקוקים לכשרות כלל.

משמש

המשמש המיובש הקיים בארץ אינו צריך כשרות. המשמשים מיובאים מטורקיה. וחלקם מאוזבקיסטאן. שם לאחר שהורדו מהעץ, משטחים אותן על האדמה למשך כ-4 ימים לייבוש בשמש, לאחר מכן מובאים למפעל האריזה, במפעל מוצא מהם הגלעין באופן ידני לחיצה בבסיס המשמש, מכאן גם צורתו המעוכה. במפעל האריזה נשטפים המשמשים במברשות ובמים חמימים, מחולקים לגדלים ולאכיות, מוסף להם גופרית בכדי למנוע את השחרתם, חומר שאינו זקוק לכשרות, ונארזים בקרטונים של 10 ק"ג. בארץ נמכרים בתפוזות או באריזה קמעונאית. ללא כל תוספת. ולכן משמש מיובש אינו זקוק לכשרות, אלא שיש לפתוח כל משמש ולבודק שאין בו זחל או חיפושית. קיים מוצר בשם פתיית משמש, והוא זקוק להכשר שכן מוסיפים בו עמילן אורז כדי למנוע התדבקות.

צימוקים

הצימוקים הקיימים בארץ מיובאים ברובם בקליפורניה ארה"ב. ומיעוטם תוצרת ישראלית. הצימוקים תוצרת הארץ זקוקים להכשר מהודר כיוון שהם בחשש שמיטה ערלה וטבל. ואילו הצימוקים המיובאים הינם בחשש מריחת שמנים. בדיקת הצימוקים האם הם מרוחים בשמן אינה מסובכת, אך רצוי שתבצע על ידי מומחה. באם ישנה וודאות שהצימוקים הינם ללא שמן, ובוודאות מיובאים מחו"ל. הם אינם זקוקים להכשר כיוון שייבושם מתבצע בדרך כלל על ידי פריסתם על הקרקע וייבושם בשמש הטבעית. אלא שבשנים האחרונות נמצאו הצימוקים נגועים מאד בתולעים. עד כדי כך שוועדות הכשרות המהודרות פוסלת כיום 95% ממשלוחי הצימוקים. וגם הם אינם לוקחים אחריות על התולעים וכותבים על אריזתם, יש לבדוק לפני השימוש" ועל כן יש לבדוק הצימוקים על ידי הצפתן וניפוחם במים חמים. בדיקה זו צריכה להיעשות על ידי מומחה לדבר.

שזיפים מיובשים

השזיפים כרובם מיובאים מארה"ב וחלקם מכולגריה, אלא שבניגוד לצימוקים שרק מתייבשים בשמש, נשטפים ונארוזים, עוברים השזיפים תהליך של בישול והוספת שמן, גליצרין ועוד. השזיפים בחזקת נקיים מתולעים אלא שבכל יש לבדקם חיצונית קלות לפני האכילה.

תאנה מיובשת

התאנים המיובשים הקיימות בארץ אינם זקוקים לכשרות, התאנים באות כולן מטורקיה, שם לאחר שהורדו מהעץ משטחים אותם על האדמה כשבוע וחצי לייבוש בשמש, לאחר מכן מובאים למפעל האריזה, נשטפים, וממוינים ידנית, המעיכה הינה ידנית, כל ארץ לפי צורת המעיכה העדיפה על תושביה. בתאנה קיימת בעיה של תולעים, שקשה מאד לבדקם, על כן רבים נמנעים מלאכלה. אשר על כן הדרך המומלצת לאכילתה היא או על ידי הוצאת כל תוכן התאנה או ע"י טחינתה.

סוגי האגוזים

הבהרות בנוגע לאגוזים: כל הנאמר להלן חל על אגוזים במצבם הטבעי בלבד, ולא על אלו הקלויים, מסוכרים או מטוגנים, אשר אותם יש לצרוך בכשרות מהודרת. הנאמר כאן מדבר על צריכה מסחרית - שכן קיימים מעט עצים בחצרות פרטיים בישראל והם חייבים בכל המצוות התלויות בארץ. כמו כן יש לבדוק את כולם מתולעים. אגוז מלך: אינו גדל בארץ ועל כן לא חלים בו דיני תרומות ומעשרות אלא מיובא מקליפורניה ואינו זקוק להכשר כלל.

אגוז ברזיל: שאינו קלוי אינו תוצרת הארץ מקורו בדרך כלל מבוליביה ואינו זקוק לכשרות כלל.

אגוז פקאן: שאינו קלוי הן הקלוף והן בקליפה: רובם תוצרת חוץ ואינם צריכים כשרות כלל. אך מיעוט הינו תוצרת ישראל, בקניה בתפוזרת, ניתן לבקש לראות את האריזה המקורית עליה מצוין ארץ הייצור. באם ישנה וודאות שמקורם בחו"ל, אינם זקוקים לכשרות כלל. באם יש ספק שמקורם בארץ ישראל, יש להפריש תרומות ומעשרות ללא ברכה ובשנה זו הינם קדושים בקדושת שביעית. חשש ערלה אינו קיים שכן עץ הפקאן אינו נותן פרי 3 שנותיו הראשונות.

פקאן סיני: הינו למעשה פקאן קלוף שהושרה במי סוכר וטוגן בשמן, הטיגון מתבצע בדרך כלל בארץ. דינו חמור יותר מפקאן טבעי, ויש לצרכו בכשרות מהודרת כיוון שבאותה המטגנת עלולים לטגן גם בטנים שהינם בחשש טבל ערלה ושביעית.

גרעיני דלעת: שאינם קלויים הן בקליפתם והן ללא קליפה אינם תוצרת הארץ וניתן לאכלם ללא כשרות.

גרעיני טלזה: הינם למעשה גרעיני מלון שגודל במיוחד לצורך גרעיניו. שאינם קלויים הן בקליפתם והן ללא קליפה אינם תוצרת הארץ וניתן לאכלם ללא כשרות.

אגוז קשיו: שאינו קלוי אינו גדלים בארץ ישראל אלא במזרח הרחוק ובדרום אמריקה, ולכאורה לא היו זקוקים לכשרות. אלא שלאחרונה התעוררו חששות. שכן אגוז הקשיו הוא העוקץ של פרי הנראה כעין תפוח. את הפרי אוכלים כשהוא טרי, ואילו אגוז הקשיו משווק לרחבי העולם, אלא שלקשיו קליפה נוקשה ורעילה, קילופה מתאפשר רק לאחר חימומו של הקשיו. החשש היה כי החימום בג'ונגלים נעשה בכלי האוכל של המקומיים, אך לאחר בדיקה התברר כי יש להם כלים מיוחדים לשם כך כיון ששמן המופרש מהקשיו הינו מר ורעיל ולא סביר שישתמשו באותו כלי לבישול מאכלים ערבים. על אף זאת ישנם המקפידים לצרוך רק את הקשיו שמקורו בווייטנאם, כיוון שבמדינה זו נבדקו מפעלים רבים ולא נמצאה בהם בעיה כשרותית. יש לפתוח כל קשיו ולבודקו מתולעים.

אגוזי לוז: שאינם קלויים, מכונים גם "בונדוק", בין אלו שבקליפה ובין הקלופים: אינם גדלים בארץ, מקורם בדרך

אגוז פקאן שאינו קלוי הן הקלוף והן בקליפה: רובם תוצרת חוץ ואינם צריכים כשרות כלל. אך מיעוט הינו תוצרת ישראל, בקניה בתפוזרת, ניתן לבקש לראות את האריזה המקורית עליה מצוין ארץ הייצור. באם ישנה וודאות שמקורם בחו"ל, אינם זקוקים לכשרות כלל. באם יש ספק שמקורם בארץ ישראל, יש להפריש תרומות ומעשרות ללא ברכה ובשנה זו הינם קדושים בקדושת שביעית

כלל בטורקיה. ואינם זקוקים לכשרות כלל.

צנובר: שאינו קלוי אינו גדל בארץ ואינו זקוק לכשרות. כלל. אגב לשאלת רבים הצנובר אינו קטניות כיוון שגדל על עץ וברכתו בורא פרי האדמה.

ערמונים בקליפה: אינם גדלים בארץ ואינם זקוקים לכשרות. ואילו ערמונים קלופים זקוקים להכשר שכן הינם בחשש של בישולי עכו"ם.

גרעיני חמנייה קלופה: שאינם קלויים מגיעים ברובם מארה"ב. אך במקרה של ספק וחשש שמקורם בארץ יש להפריש תרומות ומעשרות ללא ברכה. ואילו בשנה זו שנת השמיטה אין לאכלם מחשש ספיחין. יש לבררם מתולעים בדומה לברירת אורז.

גרעיני חמנייה בקליפה: הינם תוצרת הארץ ובשנה זו שנת השמיטה כולם בחשש ספיחין ואין לצרכם. בשנים רגילות יש להפריש מהם תרומות ומעשרות. כמו כן גרעיני חמנייה בקליפה יש לפתוח כל קליפה ולבודק שאין חרק בתוכה. ואילו הקלויים זקוקים לכשרות מהודרת.

גרעיני אבטיח: שאינם קלויים כולם תוצרת הארץ ובשנה זו שנת השמיטה כולם בחשש ספיחין ואין לצרכם. בשנים

רגילות יש להפריש מהם תרומות ומעשרות. הקלויים זקוקים לכשרות מהודרת. גרעיני האבטיח אין צורך לפתחם ולבדקם מתולעים שכן הם בחזקת נקיים.

שומשום: הן שומשום מלא והן שומשום קלוף אינו זקוק להכשר שכן אינו תוצרת הארץ. אלא שיש לבודקו כראוי מתולעים בדומה לבדיקת אורז.

אגוזי מקדמיה: רובם תוצרת חו"ל אך מיעוטם תוצרת הארץ. ובמקרה של ספק יש לנהוג בהם בכל המצוות התלויות בארץ.

שקדים: חלקם הגדול תוצרת ישראל ויש לרכשם בכשרות מהודרת מחשש שביעית ערלה וטבל.

בטנים: רובם תוצרת ישראל, ובשנה זו שנת השמיטה כולם בחשש ספיחין ואין לצרכם. בשנים רגילות כשהם אינם קלויים ניתן לרכשם ולהפריש מהם תרומות ומעשרות. הקלויים זקוקים לכשרות מהודרת. כמו כן יש לבדקם מדגמית מתולעים. חלקם תוצרת הודו וסין המיועדים בדקך כלל לתעשיית הקבוקים והגלילות. תוצרת הודו נגועה מאד בתולעים.

חומס קלוי: מקורו בטורקיה. זקוק לכשרות כיוון שעובר בישול. הבישול מתבצע על ידי גוי ולכן הרב לנדא אינו מאשר השימוש בו. ואילו העדה החרדית מאשרים אך אינם חותמים עליהם. הסיבה לאישורם הוא הלכה מפורשת ברמ"א המתירה אותם. ואילו הרב לנדא כאמור אוסרם.

פיסטוקים: פיסטוקים אינם גדלים בארץ ישראל ולכן כשהם אינם קלויים, אינם זקוקים לכשרות כלל. הקלויים זקוקים לכשרות ויש לבדקם מתולעים. בעבר היה ניסיון לגדל פיסטוקים בנגב, ניסיון שלא צלח שכן הפיסטוק כגל אין קליפתו נותרה סגורה.

פירות מסוכרים: אפרסק מיובש, תפוח עץ, מנגו, אגס, פפאיה, אגס, חבוש, בננה. זקוקים לכשרות מהודרת, כיוון שמוספים בהם: שמנים, צבעי מאכל, ותמציות, רובם מיובשים בתנורים.

בננה צ'יפס: בננה צ'יפס הינה פרוסות בננה מטוגנות. יש מהבדצי"ם בנמנעים מלהעניק לה כשרות בטענה שיש בטיגון הבננה משום בישולי עכו"ם. ולכאורה הבננה נאכלת גם לפני שטוגנה, ולהלכה במקרה כזה, אין איסור בישולי גויים. אלא שמסתבר שהבננה המיועדת ל"בננה צ'יפס" אינה הבננה הרגילה אותה אנו מכירים הראויה לאכילה, אלא בננה הנקטפת בוסר שאינה ניתנת לאכילה, והטיגון בידי הגוי הוא ההופך אותה לראויה לאכילה. ולכן נאסרה מדין בישולי עכו"ם. אלא שוועדי כשרות אחרים מתירים את הבננה צ'יפס מפני כמה וכמה סיבות, ובראשם, שהבננה צ'יפס אינה מאכל העולה על שולחן מלכים ואינו עשוי ללפת בו את הפת אלא היא בגדר "חטיף", שלדעתם אינו זקוק לבישול ישראל.

חמוציות: החמוציות מקורם מארה"ב. גדלים על גבי עצים רב שנתיים ולא על גבי שיחים חד שנתיים נמוכים מאד. לכאורה ברכתן הייתה צריכה להיות העץ. אך המשנה ברורה מביא בשם לברך עליהם בורא פרי האדמה כיוון שהחכמת אדם פסק כך עקב היותם עצים נמוכים. למנהג חב"ד ברכתן בורא פרי העץ. בניגוד לצימוקים, החמוציות בדרך כלל בחזקת נקיים מחרקים, ויש המשתמשים בהם תדיר כתחליף לצימוקים הנגועים כנ"ל. אלא שזקוקים להכשר מהודר כיוון שמוספים להם שמן וסוכר או מיצי פירות מתוקים.

דין עתניאל כדין עתניאל

(צילום: חנני בליך)

חלק ממה שאני צריך לעבור כל יום. הקודנים

1.

בשעות הערב של יום ראשון האחרון, פגשתי חבר ברחוב. הוא ראה אותי קצת מדוכדך ושאל אותי מה קרה. אמרתי לו: מה, לא שמעת? לפני שעה היה פיגוע קשה מאד. "לא, לא שמעתי", הוא השיב. "מה קרה?" סיפרתי לו שמחבל ארור נכנס לפני כשעה לביתה של משפחת מאיר ביישוב עתניאל, ודקר את אם המשפחה, דפנה הי"ד, לעיני ילדיה. "אה, בעתניאל", הוא אמר, וראיתי איזו אנחת רווחה שיוצאת ממנו. "ה' ירחם! אבל לפחות זה לא היה כאן בסביבה".

הזדעזעתי. יש הבדל אם יהודי, לא משנה לאיזה מגזר הוא משתייך, נרצח ביישוב בדרום הר חברון או במרכז ירושלים? אם פיגוע מזוויע קורה בתוך בית בעתניאל, הוא פחות מזעזע מאשר אם היה קורה בדירה במרכז תל-אביב? אבל למרבה הצער, כלפי חלק גדול מהחברה הישראלית, התשובה היא בהחלט חיובית.

אם קורה משהו בתל-אביב, ימים ארוכים אי אפשר לחזור לשגרה. כל העיר הומה ורוגשת, שוטרים בכל פינה, ילדים לא נשלחים ללימודים - וכל זה במקרה שתפסו את המחבל. ואם לא תפסו? אואה. העיר ללא הפסקה יוצאת להפסקת צהרים ארוכה. אנשים לא מסתובבים ברחובות, כלי התקשורת לא מפסיקים לעסוק בפיגוע, בהשלכותיו, ובמצוד אחר המחבל, ושרשרת של שרים ואישי ציבור מגיעים בזה אחר זה למקום הפיגוע, להדליק נר ולתפוס תמונה יפה, שתופיע מחר - בתקווה - באחד העמודים הראשונים בעיתונים.

אז נכון, אי-אפשר לומר ששרים ואישי ציבור לא הגיעו השבוע לנחם גם את משפחת מאיר בעתניאל. השרים בנט, יעלון, דרעי, הרבנים הראשיים לישראל וגם ראש הממשלה נתניהו עלו לנחם השבוע בעתניאל (טוב, לגבי ראש הממשלה זה היה ברור. נקל לנחש כמה הוא היה חוטף אם היה מתברר שלזירה בתל אביב הוא ידע לצאת יפה-יפה לביקור מתוקשר במוצאי שבת שלאחר הפיגוע, למרות שאבטחת ביקורו במרכז העיר ההומה עלתה מאות אלפי שקלים, ואילו לביקור ניחומים צנוע בעתניאל הוא לא בא).

ועדיין, נראה לי שהיה השבוע יחס קצת אחר למה שקרה בעתניאל. נכון, ברור שכלי התקשורת סיקרו את הפיגוע ומכל זווית שהיא. הרי מה מוכר עיתונים יותר מתמונות של דמויות של ילדים בוכים או כותרות אדומות מדם. אבל כל היחס, גם הכללי וגם התקשורתי, היה קצת אחרת. כאילו זה קרה שם, מעבר להרי החושך, ולא אצלנו. כאילו שאם זה לא קורה רחוב או שכונה לידנו, אז אין לזה כמעט קשר אלינו. נכון, אין ספק, הכל נכתב, הכל נאמר - אבל הכל היה עם ריחוק מסוים, כאילו ודיברנו כאן על איזה פיגוע מקומי בניקרגואה.

תמיד אומרים שהסיבה לכך שכלי התקשורת מסקרים בזעזוע גדול מהרגיל דווקא פיגועים שמתרחשים בתל-אביב, היא כי הם פשוט גרים שם. רוב העיתונאים בישראל הם תושבי תל-אביב. אבל כשקרה לפני חודש ומשהו הפיגוע בתל-אביב, הם ניסו לומר לנו: הנה, תראו, אין דבר כזה "מדינת תל-אביב". גם אנחנו סובלים מגל הטרור, גם אנחנו מאוימים. אנחנו לא נמצאים בתוך קונטיינר. אנחנו בדיוק כמו כל שאר מדינת ישראל.

אבל רק עברו כמה שבועות, והתברר שיש ויש דין אחד לתל-אביב ודין אחד לכל מה שמחוצה לה.

2.

קרוב משפחה קפץ אליי לביקור קצר ביום שני בערב. דיברנו קצת, ואז הוא סיפר לי שהוא בדרכו לנחם אבלים ברחוב בית שמאי בבני ברק. לנחם את מי? התעניינתי, והוא סיפר לי שהוא מבקש לנחם את בניו של הגאון רבי יוסף דיסקין זצ"ל, שנפטר בשבת האחרונה.

מה לך, ירושלמי מזה עשרות שנים, ולרב דיסקין? שאלתי. ואז הוא סיפר לי: אבא שלי, התגורר במשך שנים רבות ברחוב ברטנורא בבני ברק. הוא היה יהודי פשוט שהתפרנס למחייתו כמנהל חשבונות ב"סטימצקי" בתל-אביב. אבל בכל יום, כאשר הגיע הביתה בשעה 6 בערב, הוא היה לוקח גמרא לידו ולומד עם עצמו במשך כמה שעות, עד שנכנס לישון. מאחר והוא לא היה אחד הלמדנים הכי גדולים שבדור, היו לו כמעט בכל יום כמה וכמה שאלות על פשט הגמרא, דברים שהוא לא הצליח להבין בעצמו. לא שאלות עמוקות, לא הבנה חדשה בחידוש של השאגת אריה, רק כמה שאלות של הבנה על פשט הגמרא.

אז מה הוא היה עושה? הלא סיפרנו שהוא היה לומד לבד. ובכן, פעמיים בשבוע, נוצרה לו במשך השנים קביעות עם הגר"י דיסקין, שהתגורר כמה רחובות לידו. אותו יהודי היה מגיע לביתו של הגר"י דיסקין עם דף ועליו כל השאלות שהצטברו לו במהלך הימים האחרונים, והרב דיסקין, ר"מ במשך עשרות שנים בישיבת "תפארת ציון" שמן הסתם התדפקו על דלתו באותה שעה גם למדנים עם שאלות עמוקות, ישב דווקא אתו במשך שעה ארוכה והסביר לו את מהלך הגמרא.

"אני בטוח שכשאני אגיע עוד מעט בביתו", אמר לי אותו קרוב, "יהיו שם לנחם מן הסתם חלק מגדולי ישראל, ראשי ישיבות חשובים ורבנים ידועים. אני לא בטוח עד כמה ישימו לב שגם אני שם. אבל איך אפשר שלא לבוא ולנחם את בניו של רב כזה?"

3.

בלי ששמתם לב, אם לא קוראים לכם ערך כן ואתם לא שיאני גינס לזיכרון, כמעט ולא נותר לכם סיכוי לחיות חיים נורמליים בשנת תשע"ו.

למה? ובכן, בגלל הקודים, הסיסמאות.

לאחר שהתבלבלתי השבוע בפעם ה-900,004 בקוד הכניסה למשרד אותו אני פוקד כמה ימים בשבוע, הבנתי שהבעיה היא כנראה כבר לא בי, אלא בעולם הזה שהשתנה כל-כך בשנים האחרונות. לא ייאמן עד כמה הפכו השנים האחרונות שלנו למלאות בסיסמאות על גבי סיסמאות, וכמה קודים וסיסמאות אנחנו חייבים לזכור: הקוד בכניסה לעבודה (4687), הקוד בכניסה לבתי הספר של הילדים (6645), הסיסמא למעונות (3847), הסיסמא למייל (45Z7834), הסיסמא לחשבון הבנק הוירטואלי (987uut686), הקוד לשמיעת ההודעות הקוליות (5547), הקוד הסודי של כרטיס האשראי (1164), ושל הכרטיס השני (9733).

אז איך אפשר שלא להתבלבל? ואני באמת מתבלבל. ועוד איך. כבר קרה לא פעם שהקשתי את הסיסמא של האשראי בכניסה לעבודה ונשארתי תקוע שעות בחוץ, או שניסיתי להוציא כסף בכספומט עם הסיסמא של המייל, והכרטיס נבלע.

מה דורשים היום מבן אדם! כמה סיסמאות וקודים צריך לזכור?! זה לא מוגזם? איך אפשר לחיות ככה? הושיענו נא.

אז אם יש לכם הצעות ליעול הדבר המעיק הזה, אנא תקפצו אליי עם הצעות קונקרטיות. הקוד בכניסה למשרד הוא 7685, או בעצם 5733. לא יודע.

4.

על שירת הים, אותה נקרא השבת בפרשת השבוע, בשלח, אומר ה"משנה ברורה" בשם הזוהר שחייבים לקרוא אותה בשמחה. והאומר אותה בשמחה - מוחלים לו על עוונותיו.

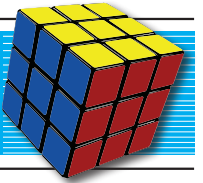
למה?

אמר ה"חידושי הר"ם": כשעם ישראל יצא ממצרים ופרעה ושאר המצרים החלו במרדף אחריהם, כתוב בפסוק: "וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מצרים נוסע אחריהם, וייראו מאד ויצעקו... אל ה'". למה הם צעקו? בגלל שהיה אכפת להם מכך שהם פוחדים בכלל מפרעה. לכן כתוב, "וייראו מאד", ורק אז "ויצעקו". הם צעקו בגלל שהם כעסו על עצמם שהם מפחדים ממלך בשר ודם, כשיש לצדם את מלך העולם הכל יכול. ולכן, השמחה הגדולה במיוחד שהייתה בקריעת ים סוף, הייתה על כך שזהו, זה נגמר. מעתה אין כבר יותר פרעה ומצרים, ומעכשיו אפשר לפחד רק מה'. ואם אפשר לפחד רק מה' - הרי שאין שמחה גדולה מזו! ולכן, מי שקורא את שירת הים בשמחה, מראה על כך שהוא אכן מאמין גדול ברבש"ע, ולכן, אם כן, גם מוחלים לו על עוונותיו.

כמה פעמים קרה לכם השבוע ש:

שבדיוק בפעם האחת והיחידה ששכחתם את המטריה בבית, תפס אתכם גשם שוטף שלא תכנן להפסיק בכמה שעות הקרובות?

5.

העושר השמור (אגדה קפיטליסטית)

שהסתכלת אליו היה ניכר שמדובר במדינה עשירה, טוב, אולי לא על האדם הפרטי.

האדם הפרטי היה במצב ממוצע ומטה, יכולת לראות עניים מתגוללים ברחובות ללא מושיע מזי רעב, הרווחה התערבה רק לעיתים רחוקות, אף ראש ממשלה לא טיפח את הרווחה מעולם, זה היה נגד האג'נדה השלטונית, הרחובות היו נקיים, אבל האנשים היו עצובים ומלוכלכים.

אדוארד יצא מן הבניין שבו עבד והתבונן סביב, לא היתה נפש חיה באזור, הוא הסתכל על מסלול הנחיתה החדש והמפואר שזה עתה נחנך, מי היה מסוגל לבנות כזה דבר כאשר תקציבי ענק מופנים לצדקה?

מסלול הנחיתה המואר דמה לים ענקי של בטון יצוק, הוא שמע מרחוק כרוז שמודיע על כך שכל הטיסות להיום בוטלו בשל האובדן הכבד, האמת שרוב הנוסעים היום היו מהסוג שלא מתכוונן לשוב, כל מיני אנשים קטנים שלא מסוגלים לשחק בגדול, חייבים עזרה מהמדינה.

אדוארד ברוק לפתע חש בודד, כל הצבעים שבדרך כלל יוצרים עולם יפה, הפכו לפתע לגוון אפרפר כזה כמו של מסלול הנחיתה הענקי והשומם,

אני צודק! הוא שמע את עצמו אומר לפתע לחלל האוויר, ככה זה צריך להיות!

הרוח הגיבה לו ביבבה ארוכה, הוא הביט לעבר הטרמינל מאחוריו, היתה שם כרזה שלו עצמו פרושה על אחד הבניינים,

אדוארד רוק, היה כתוב שם, בשביל העתיד של כולנו.

לאחר כמה זמן שהוא צעד אפוף מחשבות הוא נתקל באדם שישב על הרצפה, יש לך שקל? שאל הבחור בקול צרור, אדוארד ראה שהנעליים שלו קרועות ושהבגדים שלו ישנים ומלוכלכים, בלי לחשוב יותר מדי הוא שלף שטר של מאה ונתן לו,

תודה לך, אמר הקבצן, אתה אדם טוב, ממש תודה לך.

אדוארד רוק המשיך ללכת בשתיקה והתחיל להבין קצת מאוחר מדי שהשיטה שלו אמנם עושה אותו אזרח מועיל, אבל הצדקה היא זו שעושה אותו אדם.

קצת מחשבות שעלו בעקבות האירוע המקומם של קריסת הריכוז הכחול ורשתות מנה, על 3500 עובדיהם.

המדינה שבה אתם חיים, במקום לעודד חלשים תעודדו תחרות תעודדו אנשים לנסות לעשות הון, ואז... אז יהיה טוב לכולם. זה לא שאדוארד לא אהב אנשים עניים, הוא אהב כל אדם שמסוגל לעשות עם עצמו משהו, אבל השיטה הכלכלית, כך לטענתו, היתה צריכה להיות כזו שמרימה את האדם למעלה ולא משאירה אותו למטה.

היו עוולות, בתוך השיטה הזו, ואדוארד ידע זאת, הוא ראה בעלי הון, שפשוט ניצלו את היכולת שלהם לרעה, היו בעלי חברות שרכבו על העובדים שלהם כמו הילד הרע בגן, הם לקחו לעצמם סכומי עתק, כבוננוסים, או כשכר קבוע, אבל לעובדים עצמם לא ויתרו על שקל, הם גם נקטו במהלכים לא אחראיים כלפי החברה, וצברו חובות שבכיוור גרמו לקריסתה של החברה, והם בנו על זה שבעלי הבנקים והממשלה שדגלה בשיטה הכלכלית הנ"ל, יסתפקו ב-נו נו חביב, ויתנו להם להמשיך לרוץ, ומי שנאנק תחת עול החובות היו בעצם העובדים, או סתם אזרחים במדינה, שבדרך כזו או אחרת הפסידו מהשיטה, אבל בכל שיטה יש מעלות וחסרונות, וזו היתה השיטה הכי הגיונית, הכלכלה פשוט המשיכה לצמוח בצורה הזו.

היו שכינו את אדוארד אדם חסר לב, או חסר אמפתיה, הם נופפו מול ביתו הפרטי בשלטים שעליהם היה כתוב דברים בסגנון "צדקה זה לא חטא", "אנשים עניים הם עדיין אנשים" "תסתכל לנו בעיניים", אבל הוא היה בטוח בצדקת דרכו, הם, פשוט לא מבינים.

זה לא היה פשוט לגרום לכך שהמדיניות הזו תהפוך לנחלת הכלל, מה עוד שרוב האנשים היו רגילים לחשוב שצדקה זה הדבר הכי אנושי ונכון לעשות, לדתיים זו גם היתה מצווה, אבל הדרך היחידה לעשות זאת היה על ידי פוליטיקאים שידעו תמיד להוליך את העם שולל ולגרום לו לחשוב כאילו הוא מנהל את המערכת, נכון, לא עניין אותם כלום חוץ מכסף וכבוד, אבל זה שירת את מטרתו והעניינים החלו לזוז.

כמו בחזון שלו, המדינה אכן התפתחה בשל מדיניות זו, המדינה הממוצעת הפכה למדינה עשירה, יכולת לראות את זה ברחבי הערים, בתחבורה הציבורית המשוכללת, ברחובות הנקיים, במילי התעופה השונים שנודעו לתהילה, בכל מקום

אדוארד ברוק יצא ממשרדו המפואר כשחיוך רחב נסוך על פניו, עוד ניצחון קטן נרשם למערכת המשומנת שהוא בנה כמעט במו ידיו,

ההתאגדות הזו שהעובדים רצו ליצור, היתה התגלמות של מה שהוא תמיד נלחם נגדו, גם כאשר אף אחד לא ניצב לצידו, לא היה אכפת לו להפסיד את כל כספו ובלבד שהאמת הכלכלית שלו תנצח, וזה באמת מה שקרה, כמה אנשים חזקים שהאמינו בשיטתו (אולי מאינטרסים אישיים, אבל זה לא באמת משנה), פשוט הנהיגו את המדיניות הזו למרות כל מיני צעקות של אנשים צדקנים שלא ראו מטר קדימה.

האמת הכלכלית הזו, שבה האמין, היא שהדאגה לחלשים מעורדת מיצוע, ברגע שהמדיניות היא מדיניות חברתית עם כל מה שמשמע מכך, האנשים העשירים לא רואים סיבה להשקיע את הונם בשום מקום, מה ההיגיון בכך שכן אדם אחד מוצלח, עובד בכל כוחו וצובר הון של ממש, רק כדי שאנשי המדינה העניים שבה הוא חי יתרו טוב, עדיף פחות לעבוד ולקבל כסף על חשבון העשירים, הכסף נעצר, הכלכלה מפסיקה להתפתח, המדינה נכנסת למיתון, ולבסוף הכל קורס, רק בגלל שדאגת לכמה חלשים, בסופו של דבר כולם יקרסו, עניים ועשירים כאחד.

הכסף לא צומח על העצים, זה מה שתמיד אומרים, ואדוארד תמיד ניסה להסביר את זה לאנשים, וכן, לפעמים יש צורך לקחת סיכונים גדולים, אנשים גדולים בעולם העסקים לוקחים סיכונים גדולים, אם זה לא יהיה שווה להם, הם פשוט לא יעשו את זה, ושוב מתחיל התהליך של נפילה איטית.

מה שבאמת צריך, זה לטפח את בעלי העסקים הגדולים, לתת להם לרוץ אחר העצם שלהם, ובדרך, לגרום לצמיחה אדירה בכל המדינה, על ידי זה שיש להם כסף יהיה גם למדינה כסף בסופו של דבר, נכון, זה צריך להיות לפעמים על חשבון האדם הקטן כאשר נותנים לעשירים אשראי גדול, או "תספורות" בהלוואות, שלבסוף יכולים ליפול על האזרח הקטן, דרך הבנקים או דרך המיסים הגדולים, אבל בסופו של דבר אתה משיג צמיחה וזה מה שחשוב, אז די עם הצדקנות הזו, כל הזמן רק לתת לעניים, אתם לא מבינים שאתם הורסים הכל? הצדקה שלכם תיפול על

בוטלו הפריימריז בליכוד

"זו ההתמודדות הקשה ביותר שהייתה לי - האם להתמודד או לא להתמודד כשאין אף מתמודד שמוכן להתמודד".

(נתניהו חושף את ההתלבטויות)

"עמדתי במילה שלי. הבטחתי שלא יהיו פריימריז בעוד חודשיים".

(השר ישראל כץ נהנה מההפקר)

"אני שמח שהבחרו אמר את דברו, גם כאשר מנעו ממנו לומר את דברו".

(יו"ר מזכירות הליכוד מקריא את תוצאות הבחירות)

"נגיש ערעור על תוצאות הבחירות. בחלק מהקלפיות התגלו פתקים מזויפים עם הכיתוב בנימין ושרה נתניהו".

(תומכי הפתק הלבן)

"פתאום דני דנון לא תוקף את נתניהו. מה, הוא מהאו"ם?"

(בכירי הליכוד תוקפים)

"גם לראש הממשלה אין סיכוי לנצח את נתניהו".

(הפרשנים הפוליטיים מסבירים)

סערת חבישת הכיפה בצרפת

תושבי מרסיי מודאגים: "לאן רוצים להגיע? עכשיו מבקשים מאיתנו להוריד את הכיפה, עוד מעט יבקשו מאיתנו להחליף את השמות מיעקב לג'ייקוב ומשמעון לסימון".

נשיא צרפת: "אני מסיר את הכובע בפני מי שמוכן להמשיך ללכת עם כיפה".

פרשת הרפז

"תחתום לי על המסמך הזה ואתה משוחרר".

(מנכ"ל מפלגת העבודה פוקד את גבי אשכנזי)

"לא ראינו כל בעיה במינויו של אריה דרעי למשרד הפנים לאחר שהגענו למסקנה שאין כל בעיה לסלול את דרכו של גבי אשכנזי לפוליטיקה, כפי שכל אחד מאיתנו מבין, שאחרי השבוע הזה גם אין כל בעיה עם חזרתו של שמעון פרס לפוליטיקה".

(היועץ המשפטי מנמק)

"אין מאושר ממני. עברו עליי חמש וחצי שנים של עינוי דין".

(הכתב משה נוסבאום מסכם)

"אני מקווה שעד שאצטרף לפוליטיקה יהיו בחירות בשני מסמכים. אהה... סליחה, בשני פתקים".

(גבי אשכנזי בתגובה ראשונה)

קריסת רשת "מגה"

חברת בזק מזדהה עם העובדים: כל עובד שיפוטר יקבל מאה מגה חינם

"הבנונס הזה לא מספיק לסגור את החודש. אנחנו משפחה ענייה. יש לנו עוזרת עניה, מבשלת עניה, גנן עני, נהג עני, ארבעה רכבים של עניים ואפילו בית דו קומתי של עניים".

(מנכ"ל מגה מסביר)

"300 אלף שקלים בחודש ליחסי ציבור זהו סכום סביר. תראו איזה יחסי ציבור עשיתי. כל המדינה מדברת על מגה".

(רותי שטרית מצדיקה את משכורתה)

"אדוני, האם תרצה לתרום לעמותה שמסייעת לעובדים שעומדים לפני פיטורים?"

(הקופאיות של מגה)

גל קור ושלג

עובדי מגה החלו להבעיר צמיגים כדי להתחמם

זקני צפת לא זוכרים קור כזה בירושלים

מפלסות השלג של עיריית ירושלים נערכות לפלס לנתניהו את הדרך לקדנציה הבאה

הפלסטינים זועמים: קשה לבצע פיגועי דריסה על כביש מושלג

פוטין מזמין את היהודים לעבור להתגורר ברוסיה:

"אתם מבינים לבד שאחרי שמכרנו טילים לאיראנים, רוסיה היא המקום הכי בטוח ליהודים".

המחנה #1
בהגדר החרדי!
 מקור: נחני סטורקסט 2012-2015

מבצע "אתל" מאוון" יוצא לדרך!

בולטון פטנטאל

**קונים לפחות 2 סלטי אתל*
 ויכולים לזכות
 בכל יום בסט סירים סולתם
 בשווי 1,700 ש"ח!**

אתל

טעם של בית

איך משתתפים?

קונים לפחות 2 סלטי אתל ושומרים את החשבונית
מתקשרים לטלמסר 03-373-8000
ובוחרים את הסלט הכי קרוב לטעם של בית

*המבצע על אריזות 250 גר' ומעלה. המבצע נערך על ידי שטראוס סלטים ומסחר בע"מ בין התאריכים כ"ו טבת - י"ט שבט (7-29.1) בימים א'-ו. התמונות להמחשה בלבד. בכפוף לתקנון המבצע שנמצא במשרדי שטראוס. מבצע ההגרלות נערך בהתאם להוראות ההיתר הכללי לעריכת הגרלות לפרסומת מסחרית. בפיקוח עו"ד שני שלו.